АГУУЕХЭ ИЛАЛТЫН XXXV ЖЭЛ

Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 108 (15431) | 1980 оной майн 9, пятница | Сэн 2 мүнгэн.

Совет сэрэгшэдэй энэ влалтаар дэлхэйн хоёрдохи дайнай хубилалтада эхи заха табигдажа. Эхэ ороноймнай газар дайдаһаа Гитлерэй сэрэгүүдые бусалтагүйгөөр намналга эхилһэн байна.

Энэ ехэ тулалдаанай һүүлээр совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй командованиг үшөө хэдэ хэдэн бэлиг түгэллэр тулалдаа эмхидхэжэ, илалтын үдэрые ойртуулһан. Курск шадар болоһон ехэ тулалдаан 1943 оной онсо ехэ амжалта болоһон гээшэ. Энэ тулалдаанда хоёр талаһаа хамта дээрээ 4 миллионһоо дээшэ хүн хабаадаһан. Эндэ дайсанай хахад миллион сэрэг, 1.500 танк, 3.700 самолёт, артиллериин 3000 шахуу буу үгы хэгдэһэн байна.

1944 он совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй илалта туйлаха замдань шиидхэхы жэл болоһон гээд энэ дайнай түүхэ соо бэшэгдэнхэй. Буу зэбсэгээр түгэс хангадаһан манай армии Ленинград шадар, Крымдэ, Украинын баруун талада, Белоруссида, Молдавида, Прибалтикада хүсэ ехэтэй добтолгонуудые хэһэн байха юм. Совет сэрэгэй дабшалтые тэсэнгүй, фашистнууд ороноймнай газар дээрэһээ сүм намнуулаа һэн.

1944 он совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй илалта туйлаха жэл болоһон. Совет-герман фронт дээрэ шууд түргэн дабшалтатай гайхамшаг добтолгонууд үнгэргэгдөө. 1.418 үдэр ба һүни соо үргэлжэлһэн энэ дайн Берлинние эзэмдэн абалгаар түгэсэһэн юм.

Хүн түрэлтэнэй түүхэдэ алтан үзэгүүдээр бэшэгдэһэн совет арадай, тэрэнэй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй энэ маша ехэ Илалта хадаа дэлхэй дээрэ анха түрүүшын социалис гүрэнэй илагдашагүй байһанай гэршэ болоно. Агуу Октябриин эшаар мүндэлһэн ниитын ба гүрэнэй шэнэ байгуулалтаһаа, социалис экономикоһоо, марксизм-ленинизмын үзэл суртальһаа, совет обществын үзэл бодолһоо, политическэ нэгэдэлһээ, совет арадуудай эбдэршэгүй хани нүхэсэлһөө энэ илалта эшэ үндэһэтэй гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Манай обществын хүтэлбэрилхы хүсэн болоһон Коммунис партиинай фашизмда эсэргүү совет арадай асари ехэ тэмсэлые эмхидхэн хүтэлбэрилһэн байна. Түрэл партиниинай Центральна Комитет Совет Арминд дайшалхы ябуулганууд ай политическэ ба стратегическэ хүтэлбэриие бэлэдүүлхэ зуураа, оронойнгоо бүхы экономикые залан хүтэлбэрилжэ, илалта хангаһан байха юм.

Эхэ оронойнгоо бүхы арадуудтай Буряадай республикын ажалшад харатан дайсаниие дарахын түлөө тэмсэлдэ хубитаяа оруулалсаһан байна. Али нэгэ хүнөө сэрэгтэ мордохуулаагүй айл гэжэ байгаагүй. Эхэнэринүүд, үбгэд, хүгшэд, үхибүүдшье завод болон фабрикада, колхоз, совхозуудай поли дээрэ хүдэлжэ гараа. Дайнай фронт дээрэ ябаһан сэрэгшэдые буу зэбсэгээр, эдеэ хоолоор, хубсаһа хунараар тэдэнэр хангаа бшуу.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда шэн зоригой баатаршалга харуулһанайнгаа түлөө Советскэ Союзай Геройн үндэр нэрэ эзэргэдэ хүртэһэн генерал И. В. Балдыновай, гвардиин полковник В. Б. Борсоевой, летчик П. Т. Харитоновой, гвардиин капитан Д. Ж. Жанаевай, мэргэн буудагша Ж. Тулаевай болон бусадай нэрые арад зомнай хэтэ мүнхэдөө мартангүй абажа ябахал.

Дайнай һүүлэй жэлнүүдтэ совет хүнүүд түрэл Коммунис партиннгаа хүтэлбэри доро арадайнгаа ажахые һэргээн бодхоохоһоо гадна, хүгжэлтэ түгэс социалис общество байгуулаһай. Мүнөө Совет Армнимнай хүсэнүүд ямаршье дайсанда харюугай сохилто үгэхэ хамаг, шэнэ түхэлэй буу зэбсэгүүдээр сүм хангагданхай, ороноймнай экономическа хүсэ шадал улам ургана. КПСС-эй ЦК-гай, тэрэнэй Политбюрогой, Совет правительствын хүтэлбэри доро эб найрамдалай программа бодото дээрээ бэелүүлэгдэнэ. Ядерна буу зэбсэг хуряан абаха ба шахардуу шанга байдалые һуларуулха, дайнай аюулые зайсуулха талаар манай парти, правительство туйлай ехэ эдэбхи үүсхэл, оролдолго гаргана.

Түрэл совет арадная Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай 35 жэлэй ойн маша ехэ һайндэрые хэзээ хэзээнэйхиһэ хүсэн түгсөөр үгтажа байна. Океан далайн уудамда тамаржа ябаһан морягууд, огторгойн үндэртэ нинДэжэ ябаһан авиаторнууд, хааналшье хоргодоһон дайсаниие алдангүйгөөр онохо ракетчигүүд, хуяг хүсэтэй танкистнууд болон бусад түрэлэй совет сэрэгшэд Эхэ орондоо үнэн сэхээр алба хэжэ, түрэл арадайнгаа амгалан тайбан байдалые найдамтайгаар хамгаална.

МАША ЕХЭ ҺАЙНДЭР

Агууехэ дайнда совет арадай энэ Илалта бэлэхэн байгаагүй. Дүрбэ шахуу жэлэй өмнө Германин 1941 оной нюниин 22-то харата Совет орондомнай добтолон орожо, арад амгалан тайбан байдалые таһалдуулһыень мартаагүй. Үгы, энэ ушарые гансахан совет хүнүүд бүхы хүн түрэлтэн хэзээдэшье мартаха ёһотой. Гитлерэй совет арад ааяр 20 миллион хүнүүдээ алдаа. Ингаа ажахые үзэгдөөгүй ехээр дансанда һанаа. Энэ Илалтада хүрэжэ ерэһэн байнабди.

Түрүүшын үдэрнүүдые һанаанабди. Хара далайда Балтиин далай хүрэтэр һунаһан фронт. Дагаар манатаһан оторгой, үхэл асарһан фашистшаа тэгүүлээн, үхибүүдэй, үбгэд, хүгшэдэй

фронт дээрэ зэрлиг муухай добтолго хэһэн фаурдаһаа манай сэрэгшэд миин байжа үгөө түрэнние «сахилгаан түргөөр» дайлан абаха дэй түсэб түрүүшын үдэрһөө буруутажа эхилшадар болоһон тулалдаанда фашистнуудта шанга сохилто үгтэжэ, «илагдашагүй» гэжэ бурараагдаһан һураг суунь унтаран һүнөө бэ ороноймнай нислэл хотодо дүтэлэн ерэһэн фасовет сэрэгэй сохилтоһоо туйлай ехэ гэлтэ орожо, холо гэдэргээ түригдөө һэн.

Хүсэнүүдэймнай дайшалхы бодото хүсэ шадаинградта болоһон үзэгдөөгүй ехэ тулалдаанда байна. Фашистнуудай 330 мянган сэрэг үй болжо, амиды үлэгшэдынь плендэ абтаһан юм.

Ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда шэн зоригой баатаршалга харуулһанайнгаа түлөө Советскэ Союзай Геройн үндэр нэрэ эзэргэдэ хүртэһэн генерал И. В. Балдыновай, гвардиин полковник В. Б. Борсоевой, летчик П. Т. Харитоновой, гвардиин капитан Д. Ж. Жанаевай, мэргэн буудагша Ж. Тулаевай болон бусадай нэрые арад зомнай хэтэ мүнхэдөө мартангүй абажа ябахал.

Дайнай һүүлэй жэлнүүдтэ совет хүнүүд түрэл Коммунис партиннгаа хүтэлбэри доро арадайнгаа ажахые һэргээн бодхоохоһоо гадна, хүгжэлтэ түгэс социалис общество байгуулаһай. Мүнөө Совет Армнимнай хүсэнүүд ямаршье дайсанда харюугай сохилто үгэхэ хамаг, шэнэ түхэлэй буу зэбсэгүүдээр сүм хангагданхай, ороноймнай экономическа хүсэ шадал улам ургана. КПСС-эй ЦК-гай, тэрэнэй Политбюрогой, Совет правительствын хүтэлбэри доро эб найрамдалай программа бодото дээрээ бэелүүлэгдэнэ. Ядерна буу зэбсэг хуряан абаха ба шахардуу шанга байдалые һуларуулха, дайнай аюулые зайсуулха талаар манай парти, правительство туйлай ехэ эдэбхи үүсхэл, оролдолго гаргана.

Түрэл совет арадная Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай 35 жэлэй ойн маша ехэ һайндэрые хэзээ хэзээнэйхиһэ хүсэн түгсөөр үгтажа байна. Океан далайн уудамда тамаржа ябаһан морягууд, огторгойн үндэртэ нинДэжэ ябаһан авиаторнууд, хааналшье хоргодоһон дайсаниие алдангүйгөөр онохо ракетчигүүд, хуяг хүсэтэй танкистнууд болон бусад түрэлэй совет сэрэгшэд Эхэ орондоо үнэн сэхээр алба хэжэ, түрэл арадайнгаа амгалан тайбан байдалые найдамтайгаар хамгаална.

Түгэсхэлэй жэлдэ-габшагай ажал

ЭБТЭЙ АЖАЛАЙ ҮРЭ ЕХЭ

«Бидэ БАМ баринабди, БАМ бидэниие хүмүүжүүлнэ» гэһэн урда доро «Нижнеангарсктрансстрой» трестын автобазын хүдэлмэришэд мүрысэжэ, һүүлэй сагта муу бэшэ үрэ дүнгүүдые туйладаг болобо. Жолоошод БАМай барилгада хэрэгтэй ашаа ехээр зөөжэ, даабарла үлүүлэн дүүргэхэ хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа зорюулна.

Автоколоннонуудай, бригаданнуудай дунда социалис мүрысөөн һайнаар эмхидхэгдэхэй. С. С. Шамсудинов, В. А. Хитров, Г. Я. Новосельцев болон бусадай хүтэлбэрилдэг коллективүүд ехэ ашаа зөөжэ, олоной дундаһаа шалгарна. С. С. Шамсудиновай хүтэлбэрилдэг колоннын жолоошод һара бүриигөө даабари 50—60 процентээр үлүүлэн дүүргэнэ. Тус колоннын коллектив квартал бүри социалис мүрысөөндэ эрхимлэжэ, нэрэ хүндэзнь Улаан туг үргэгдэнэ.

А. Б. Инкижин, Н. М. Кокоулин, В. И. Цивилев гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг бригаданнуудай жолоошод автомашинануудаа хоёр халаанай туршада ашаглажа, үндэр бүтээсэ туйлана. Тус бригаданнуудай жолоошод Северобайкальск поселогһоо Муякан, Таксимо, Витим мүрэнэй эрье хүрэтэр ашаа зөөнэ. Варилгашадта хэрэгтэй ашаан саг болзортоо, гээлтэ хоролтогүйгөөр, эрхим шанартайгаар хүргэгдэнэ. Жолоошод даажа абаһан техникэдээ, ажал хэрэгтээ харюусалга ехэтэйгээр хандаһан дээрэһээл һайн үрэ дүнгүүдые туйлана.

Автобазын коллектив дотор ажалай журам эбдэдэг, муугаар хүдэлдэг хүнүүд үгы шахуу. Эндэ хүмүүжүүлгын, ойлгуулламжын хүдэлмэри һайнаар ябуулагдана. Жолоошод коммунис ажалай, экономико-шудалха һуралсалнуудта ябажа, эрдэм мэдэсээ, дүршэл шадабаряа дээшэлүүлнэ. «Нижнеангарсктрансстрой» трестын автобазын коллектив байгша оной нэгэдэхи квартал соо 24 миллион 200 мянган тонно-километр ашаа зөөхэ даабаряа 31 миллион 507 мянгэн тонно-километртэ хүргэһэн байха юм. Тус коллектив В. И. Ленинэй түрэһөөр 110 жэлэй ойн һайндэртэ зорюулан абаһан үялгаа амжалтатайгаар бэелүүлээ бэлэй. КПСС-эй Хойто-Байгалай райком, арадай депутадуудай районой Соведэй гүйсэдком энэ туйлатануудыень үндэрөөр сэгнэжэ, дамжуулгын Улаан туг барюулагдаа.

К. ЖАМЬЯНОВ.

ГАБШАГАЙШУУЛ ТҮРҮҮЛНЭ

Энэ жэлэй нэгэдэхи кварталда оёдолой үйлэдбэриин «Туяана» нэгэдэл гээгдэгшэдгүйгөөр хүдэлжэ гараа. Бүхы филиалнууд болон шухала предприятинуудынь түсэбөө дүүргэнхэй. Жэлэй эхиниһээ хойшо түсэбһөө гадуур 160 мянган тухэригэй продукци худалдагдаа. Үйлэдбэриин хэмжээн үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, долоо гаран процентээр дээшэлүүлэгдээ. Энэнь 'ингаттал ажалай бүтээсые дээшэлүүлһэнэй ашаар туйлагдаа. Тиихэдэ Гусиноозёрскын, Бэшүүрэй болон Захааминай филиалнуудай коллективүүд нэгэдэхи кварталда ленинскэ ёһо гуримаар, габшагайгаар ажаллажа байна. Эндэ нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй сасуулхада, продукци гаргалга эрхим үрэ дүнгүүдтэйгээр дүүргэгдэһэн байна. Мүнөө зуу гаран хүн 1981 оной түсэбөөр ажаллана. **Манай корр.**

БАЯРАЙ СУГЛААН

Үсэгэлдэр Улаан-Удэдэ Ленинэй орденто оперо болон баледэй академическэ театр соо Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда совет арадай туйлаһан Илалтын 35-дахи жэлэй ойдо зорюулагдаһан баярай суглаан болобо. Республикымнай нислэл хото — Улаан-Удын ажалшадай, Улаан-Удын гарнизоной сэрэгшэдэй түлөөлэгшэд, дайнай болон ажалай ветерануд тус суглаанда олоороо сугларжа, агууехэ Илалта тухай КПСС-эй обкомой секретарь А. А. Бадиевай хэһэн элидхэл шагнаба.

Удаань һайндэртэ зорюулагдаһан концерт харуулагдаба.

Л. И. БРЕЖНЕВ МОК-гай ПРЕЗИДЕНТ М. КИЛЛАНИНТАЙ УУЛЗАБА

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежнев Уласхоорондын олимпийскэ комитедэй президент лорд Килланинтай майн 7-до Кремль соо уулзаба.

Советскэ Союз абаһан үялгануудаа бүрин хүсэдөөр бэелүүлжэ, һайн һайхан хүсэл эрмэлзэлдэ ба арадуудай хоорондохи хани барисаанда үндэһэлһэн олимпийскэ хүдэлөөнэй уг зорилгын мүнөөнэй уласхоорондын орёо байдалда сахигдахынь тула бүхы юумэ хэнэ гэжэ хөөрэлдөөнэй үедэ тэмдэглэгдээ. Уласхоорондын спортын ба олимпийскэ хүдэлөөндэ тохёолдожо байһан асуудlandуудаар һанамжануудаа хэлсэбэ.

«Олимпиада-80-най» эмхидхэлэй комитедэй түрүүлэгшэ, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшын орлогшо И. Т. Новиков, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин туһалагша А. Н. Блатов, «Олимпиада-80-най» комитедэй түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо В. Г. Смирнов, МОК-гай директор Моник Берлю гэгшэд уулзалгада хабаадалсаһан байна.

(ТАСС).

НҮХЭР Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ БЕЛГРАДТА ЕРЭЭД БАЙҺАН ТУХАЙ

БЕЛГРАД. (ТАСС). КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежнев түрүүтэй СССР-эй партийно-гүрэнэй делегаци майн 7-до Белград ерэбэ.

СФРЮ-гэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо Ц. Миятович, СКЮ-гэй ЦК-гай Президиумэй гэшүүн А. Гличков Белградай аэродром дээрэ партийно-гүрэнэй делегациие угтаа.

СССР-һээ СФРЮ-дэ байдаг элшэн Н. Н. Родионов, СФРЮ-һээ СССР-тэ байдаг элшэн сайд М. Орландич угтагшадай дунда байлсаба.

Нүхэр Л. И. Брежнев түрүүтэй СССР-эй партийно-гүрэнэй делегаци СФРЮ-гэй президент, СКЮ-гэй Түрүүлэгшэ Иосип Броз Титын бэетэй хуурсагай габигдаһан СФРЮ-гэй Скупщинада энэл үдэртөө хүрэбэ.

Делегаци венок табяад, наһа барагшын дурасхаалые минута соо дуугай байжа ёһолбо. Тиигээд шаналал гашуудалай дэбтэртэ иимэ тэмдэглэл хэбэ: «Аха дүү Югославиин партийна ба гүрэнэй элитэ ехэ хүтэлбэрилэгшэ, уласхоорондын коммунис болон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй мэдэээжэ ажал ябуулагша Иосип Броз Титын наһа баралга совет коммунистнуудта, Советскэ Союзай арадуудта гүнзэгы ехэ шаналал гашуудал түрүүлбэ. Югослав-совет хани харилсаае бэхижүүлгэдэ ехэ хүсэ элсүүлһэн манай ороной үнэн нүхэр гэжэ совет хүнүүд мэдэдэг, хүндэлдэг байгаа.

Фашизмда эсэргүү арадай-сүлөөрэлгын баатар габьяата тэмсэл, Югославидахи социалис революци, Югославиин арадуудай ниитэ нэгэн, бата бэхи бүлэ боложо нэгэдэлгэ, уласхоорондын хэрэгүүдтэ Югославиин эдэбхитэй үүрэг Н. Броз Титын нэрэтэй таһалгаряагүй холбоотой юм.

Н. Броз Тито тухай дурасхаал бидэнэй зүрхэ сэдьхэлдэ хэтэдээ үлэхэл».

ЮГОСЛАВИИН ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭДТЭЙ УУЛЗАЛГА

БЕЛГРАД. (ТАСС). КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежнев майн 7-до Югославиин хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзаба.

Совет талаһаа — КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, СССР-һээ СФРЮ-дэ байдаг элшэн сайд Н. Н. Родионов; Югославиин талаһаа — СФРЮ-гэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. Колишевский, СКЮ-гэй ЦК-гай Президиумэй түрүүлэгшээр һуугша С. Дороньский, СКЮ-гэй ЦК-гай Президиумэй гэшүүн А. Гличков, СКЮ-гэй ЦК-гай гэшүүн, СФРЮ-гэй гадаадын хэрэгүүдэй талаар Союзна секретарь Н. Врховец гэгшэд хэлүүн дулаан, хани ёһоной оршон байдалда үнгэрһэн хөөрэлдөөндэ хабаадаһан байна.

Н. Броз Титын наһа барагшын үшараар гүнзэгы шаналал гашуудалаа мэдүүлхэ зуураа, Л. И. Брежнев нигэжэ хэлэбэ: «Нүхэр Тито наһа бараа гэжэ ой ухаандаа оруулхань намда хүшэр хүндэ, сэдьхэл хүдэлгэмэ байна. Би тэрээнтэй үни ходоһоо хойшо һайн харилсаа холбоотой һэм. Энэ хаяа харилсаагаа тон хүндэлнэб».

Н. Броз Титэтэй уулзалгануудай үедэ совет-югославиин хамтын документнууд баталагдан абтаһан байгаа. Мүнөөшье эдэ документнууд Советскэ Союзай ба Югославиин хоорондохи нягта харилсаа холбооной бата үндэһэ һуурь болоно. Советюгославиин харилсаанай ходоо үгэсэ ойлголсолгын, этигэл найдалай, үнэн зүрхэнэй, тон адли тэгшэ, эрхэтэй байлгын оршон байдалда хүгжөөгдэхыень совет хүтэлбэрилэгшэд хүсэнэ гэжэ Л. И. Брежнев үгэсэ үргэлжэлүүлбэ.

Гүрэнэй, мүн партиин талаар Югославиин ба СССР-эй хоорондохи харилсаа холбоое Югославиин хүтэлбэрилэгшэд өөһэдынгөө зүгһөө үндэрөөр сэгнэбэ.

КПСС-эй ба СКЮ-гэй хоорондохи, СССР-эй ба СФРЮ-гэй хоорондохи хани харилсаае али бүхы талаарнь үргэдхэхөөр шиидэнхэй байһан тухайдаа хоёр тала мэдүүлээ.

Л. И. БРЕЖНЕВ КИМ ИР СЕНТЭЙ ХӨӨРЭЛДЭБЭ

БЕЛГРАД. (ТАСС). КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежнев Корейн Ажалай партиин ЦК-гай Генеральна секретарь, Корейн Арадай-Демократическа Республикын президент Ким Ир Сентэй майн 7-до эндэ хани ёһоор уулзаба.

Л. И. Брежнев, Ким Ир Сен совет-корейн хани барисаанай, холбоо барисаанай асуудалнуудаар һанамжануудаа хэлсэһэн, хоёр талые һонирхуулһан уласхоорондын гол шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсэһэн байгаа.

Совет талаһаа — КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, СССР-һээ СФРЮ-дэ байдаг элшэн сайд Н. Н. Родионов; Корейн талаһаа — КНДР-эй арадай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй министр О Дин У, ТНК-гэй ЦК-гай секретарь Ким Ен Нам, КНДР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Хо Дам үнэн зүрхэнэй, хани ёһоной оршон байдалда үнгэрһэн уулзалгада хабаадалсаба.

СССР-эй ОБОРОНЫН МИНИСТРЭЙ ПРИКАЗ

1980 оной майн 9. | *№ 125* | *Москва хото.*

солдадууд болон матросууд, сержантнууд болон
нууд!
прапорщигууд болон мичмануд!
офицернууд, генералнууд болон адмиралнууд!
ба Флодой нүхэд ветерануд, Эсэгэ ороноо хам-
Агууехэ дайнда хабаадагшад!

дэр совет арад болон тэдэнэй сэрэгшэд, аха дүү
оронуудай ажалшад, түрүү үзэлтэй бүхы хүн түр-
ис Германиие илаһаар 35 жэлэй ойе һайндэр-
на.

ис партиин хүтэлбэри доро баатар габьята со-
болон тэдэнэй Зэбсэгтэ Хүсэнүүд гитлеровскэ
е, удаань милитарис Японие һамна бута сохи-
ршагүй баатаршалга гаргаһан байгаа. Дайнай
э совет хүнүүд фронт дээрэ, тылдэ илалта туй-
тула үзэгдөө дуулдаагүй эрид шанга, нугаршагүй
эмлэлтэй байһанаа харуулһан, олониитын баа-
а гаргаһан, социалис Эсэгэ орондоо хизааргүй
байһанаа элирхэйлһэн, дэлхэйн империализмын
үүдые һамна бута сохилгодо шиидхэхы хубитаяа
байгаа.

ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда туйлагдаһан
илалта социализмын хүсэнүүдэй толотомо гэрпэ
совет обществын ба гүрэнэй байгуулалтын, соци-
экономикын агууехэ булюу талые, ажамидарха арга
не, булигдашагүй байлгые, марксистско-ленин-
сурталэй, совет обществын ба СССР-эй арадуу-
баисаанай морально-политическэ нэгэдэлэй
далгые найдамтайгаар харуулһан юм.

ые бута сохижо, совет арадай туйлаһан илалта
түрэлтэнэй хуби заяанда революционно айхаб-
үлөө үзүүлээ. Тэрэ гитлеровскэ богоолшолгоһоо
арадуудые сүлөөлөө, социализмын хүсэнүүдэй
хүдэлмэришэн болон национально-сүлөөрэлгын

солдадууд болон матросууд, сержантнууд болон
нууд!
прапорщигууд болон мичмануд!
офицернууд, генералнууд болон адмиралнууд!
ба Флодой нүхэд ветерануд, Эсэгэ ороноо хам-
Агууехэ дайнда хабаадагшад!

дэр совет арад болон тэдэнэй сэрэгшэд, аха дүү
оронуудай ажалшад, түрүү үзэлтэй бүхы хүн түр-
ис Германиие илаһаар 35 жэлэй ойе һайндэр-
на.

ис партиин хүтэлбэри доро баатар габьята со-
болон тэдэнэй Зэбсэгтэ Хүсэнүүд гитлеровскэ
е, удаань милитарис Японие һамна бута сохи-
ршагүй баатаршалга гаргаһан байгаа. Дайнай
э совет хүнүүд фронт дээрэ, тылдэ илалта туй-
тула үзэгдөө дуулдаагүй эрид шанга, нугаршагүй
эмлэлтэй байһанаа харуулһан, олониитын баа-
а гаргаһан, социалис Эсэгэ орондоо хизааргүй
байһанаа элирхэйлһэн, дэлхэйн империализмын
үүдые һамна бута сохилгодо шиидхэхы хубитаяа
байгаа.

ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда туйлагдаһан
илалта социализмын хүсэнүүдэй толотомо гэрпэ
совет обществын ба гүрэнэй байгуулалтын, соци-
экономикын агууехэ булюу талые, ажамидарха арга
не, булигдашагүй байлгые, марксистско-ленин-
сурталэй, совет обществын ба СССР-эй арадуу-
баисаанай морально-политическэ нэгэдэлэй
далгые найдамтайгаар харуулһан юм.

ые бута сохижо, совет арадай туйлаһан илалта
түрэлтэнэй хуби заяанда революционно айхаб-
үлөө үзүүлээ. Тэрэ гитлеровскэ богоолшолгоһоо
арадуудые сүлөөлөө, социализмын хүсэнүүдэй
хүдэлмэришэн болон национально-сүлөөрэлгын

хүдэлөөнэй хүсэтэ дэбжэлтэ хангаа, империализмын колониальна байгуулалтые унагаагаа.

Һүүлэй жэлнүүдтэ Коммунис партиин хүтэлбэри доро манай арад экономическа, политическэ ба соёлой байгуулалтын бүхы асуудалнуудаар элитэ ехэ амжалтануудые туйлаба. Илалтын 35 жэлэй ой Ленинэй түрэһөөр алдарта ойн баярай гэрэл туяагаар толорно. Ленинэй суртал һуррааалнууд, захяа заабаринуд бүхы совет хүнүүдтэ коммунизмын илалтын түлөө тэмсэлдэ зохёохы эрилгэ хүсэнэй ба урма зоригой буурашагүй эшэ үндэлэн болодог байгаа, саашадаашье болохо байна. Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй сэрэгшэд, манай Эхэ ороной бүхы ажалшадтал адли, партиин XXV съездын, КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1979 он) Пленумэй түүхэтэ шиидхэбэринүүдые дүүргэлгэдэ шэнэ амжалтануудые туйлажа, арбадахи табан жэлэй түгэсхэхы жэлые тэмдэглэхээр гүйсэд шиидэнхэй юм.

Коммунис парти болон Совет гүрэн эб найрамдалта программые бэелүүлхын түлөө залан сэхээр, оролдосотойгоор тэмсэнэ, уласхоорондын харилсаануудта шахардуу байдал һуларуулгын түрүү үүргэ дүүргэхынь тула бүхы юумэ хэнэ.

Гэбэшье империализмын дай жүрөөдэһэн бүлэгөөрхид дэлхэй дээрэ боложо байгаа һайн хубилалтануудта али бүхы аргаар һаад тойбо татахые эрмэлзэн, эзэрхэг түримхэй ябуулганууда үргэдхэнэ, буу зэбсэг бүтээн гаргалгые дэбэргэнэ, дэлхэй дээрэхи хүсэнүүдэй тэнсүүрине өөһэдынгөө аша туһада хубилгахые һэдэнэ. Эб найрамдалай ба социализмын хэрэгтэ дайсан харша, дээрэлхы балмад, эзэрхэн зонхилүүлгын политика бэелүүлжэ байдаг Хитадай удамаршад империализмын туһамаршад болоно.

Империалистнуудай харатa һанаашалганууде зайсуулан сарахын тула ехэ һэримжэтэй байжа, Коммунис партиин болон Совет правительство, бүхы совет арад манай Эхэ ороной өөрыгөө хамгаалха хүсые, тэрэнэй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй дайшалхы хаба шадалые бэхижүүлхэ тухайда эсэшэ сусашагүйгөөр анхаралаа хандуулна.

Баатар габьята ёһо заншалнуудтаа үнэн сэхэ совет сэрэгшэд мэргэжэл шадабаряа, дайшалхы бэлэн байгаяа оролдосотойгоор дээшэлүүлнэ, жаяг журам ба эмхидхэлээ бэхижүүлнэ. Коммунис партияа, тэрэнэй ленинскэ Центральна Комитедые, нүхэр Л. И. Брежнев түрүүтэй КПСС-эй ЦК-гай Политбюрое нягтаар тойрон жагсаһан эдэнэр Советүүдэй ороной нангин хилэнүүдые найдамтайгаар сахин хамгаална, Варшавска Договорто хабаатай үрэнүүдэй армнуудтай нэгэ зэргэдэ жагсажа, али бүхы зэзэхэг гүримхэйшүүлдэ харюу сохилто үгэхөөр ходоо бэлэн дэ.

Агууехэ Илалтын һайндэрөөр Арми ба Флодой сэрэгшэдые, СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй ветерануудые, дайнда хабаадаһан бүхы хүнүүдые амаршалнаб!

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда совет арадай туйлаһан Илалтын 35 жэлэй ойе тэмдэглэн, **нигэжэ захирнаб:**

Мүнөөдэр, майн 9-дэ, нютагай сагаар 21 часта манай Эхэ ороной нислэл — баатар-хото Москвада, союзна республикануудай нислэл хотонуудта, баатар-хотонууд Ленинградта, Волгоградта, Севастопольдо, Одессэдэ, Новороссийскда, Керчьдэ, Тулада, баатар-хэрэм Брестдэ, Мурманск, Свердловск, Новосибирск, Хабаровск ба Владивосток хотонуудта артиллериин 30 дахин буудалгаар салют үгэхэ.

Манай Эхэ ороной эрхэ сүлөөгэй ба бэсэ дааһан байдалай түлөө байлдаануудта үнаһан геройнуудта хэтэ мүнхын алдар соло!

Баатар габьята совет арад болон тэдэнэй шэн зоригто Зэбсэгтэ Хүсэнүүд мандаха болтогой!

Бидэниие бүхы илалтануудта зоригжуулагша ба эмхидхэгшэ — Советскэ Союзай Коммунис парти мандаха болтогой!

СССР-эй обороныи министр.
Советскэ Союзай Маршал Д. УСТИНОВ.

НЮТАГАЙМНАЙ ХҮБҮҮДЭЙ ДАЙШАЛХЫ ЗАМ

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ манай республикаһаа 120 мянган хүн Совет Армиин эзэрэгдэ жагсажа, фашис эзэмдэгшэдэй урдаһаа бүхы совет арадтаяа суг бодоһон юм. Тэдэнэй 55 мянганиинь дайнай болоһон газарта баатарай үхэлөөр унаа һэн. Республикын олон тоото тосхон нютагуудһаа фронт ошоһон эрэшүүлэй хахадынь шахуу бусажа ерээгүй бэлэй. Гансахан Баргажанай районой Үүрэг, Шитханай сельсоведнээ фронт эльгээгдэһэн 600 хүнһөө 299-ниинь тоонто нютагаа бусажа ерээгүй юм. Тиихэдэ тус районой Душелан тосхоной Чирковтоной бүлэһөө фронт ошоһон юһэн хүбүүдэйнь табаниинь. Урбан Мункоевой долоонһоо дүрбэниинь, Зэдын районой Цагаата нютагай Галсан Чагдуровай долоонһоо дүрбэн хүбүүд дайнһаа бусаагүй бэлэй. Имэ тоо. баримта дурдаха болоо һаа, манай республикын нютаг бүхэндэ олон байха.

Дайнай түрүүшын үдэрһөө сэрэгэй округуудай хилын харуулшадтай, дүрсагдагша республикануудай ажалшадтай хамта манай республикын түлөөлэгшэд фашис эзэмдэгшэдһээ Эхэ ороноо хамгаалалсажа ороо һэн.

Дайнай эхилһэн түрүүшын үдэрһөө Забайкалиин 16-дахи армиин 46-дахи, 109-дэхи, 152-дохи стрелковo, 13-дахи, 17-дохи, 57-дохи танкова дивизинүүд шунахайрһан фашистнарта сохилто үгэлсэһэн юм. Эндэ Буряад ороноймнай эрэлхэг зоригтой хүбүүд Гуржаб Очиров, Владимир Шаракшанэ, Дагба Цыренов болон бусад хабаадалсаа.

Агуу Октябриин үлгы —Ленинград хотые хамгаалагшадай дунда манайшье республикын хүбүүд бии байһан. Жэшээнь, 65-дахи, 114-дэхи стрелково дивизиин сэрэгшэд алдар сууда гараһан байгаа. Ленинград шадар болоһон дайн байлдаанай үедэ манай республикын үнинэй коммунистнууд И. В. Ченкиров, М. М. Черных, аха дүү Хилтухинтан, А. К. Дырхеев, Владимир Данилов, Владимир Бирганов, Михаил Сергеев, Павел Бойко, Ефрем Тармаханов болон бусад олон нүхэднай ёһотойл баатаршалга, сибирягуудай мүхэшэгүй зориг харуулдаг байһан шуу. Тэдэнэй нэгэн нютагаймнай хүбүүдэй дундаһаа Советскэ Союзай түрүүшын Геройнуудай нэгэн, Ленинградай сэнхир огторгой хамгаалалсаһан летчик Петр Харитонов болоно.

Эхэ ороноймнай ниислэл — Москва хотые фашистнарай добтолгоһоо хамгаалха шанга тэмсэлдэ Забайкалиин 82-дохи, 87-дохи, 93-дахи, 116-дахи стрелково дивизиин сэрэгшэд тэрэ тоодо манай республикын түлөөлэгшэд хабаадалсаһан байха юм. Тиихэдэ генерал Доваторай гвардейскэ морин сэрэгэй корпусой мэдэлдэ ороһон Забайкалиин сэрэгэй округто бүридхэгдэһэн морин сэрэгэй 51-дэхи дивизиин сэрэгшэд Москвае хамгаалгада хабаадаһан гээшэ. Тэрэнэй дундеһаа эскадроной командир ябаһан Лопсон Ивахинов, минометно дивизионой комиссар Содном Хандажапов, командирнууд Г. Ланцов, Н. Цыншуев, П. Бальченко, миномедой расчедой наводчик А. Муратов болон бусад олон хүбүүдые нэрлэмээр. Тиихэдэ Москвагай ажалшадай һайн дуратанай дивизиин бүридэлдэ ороһон коммунист Цырен Балдано гэр бүлөөрөө — Софья Зиновьевна һамгантаяа, Вадим хүбүүнтээ суг дайн байлдаанда ороһон юм. Коммунист Дондок Будаевич Доржиев дайнай эхилһэн түрүүшын үдэрһөө дайлалдажа байгаа армиин эзэргэдэ ябалсахадаа, Москва шадар болоһон байлдаанда морин сэрэгэй полкын комиссарай тушаал дүүргэжэ ябаа. Полковник Д. Б. Доржиевай дайшалхы намтарынь баян юм. Тэрэнэй энгэртэ Ленинэй, Дайшалхы Улаан Тугай хоёр, Улаан Одоной гурбан орден, бусад шагналнууд ялардаг һэн.

Манай нютагай хүбүүдэй эрэлхэгээр тэмсэнэн хэдэн дивизинүүд Сталинград хүрэжэ ерэһэн дайсанай урдаһаа эрэлхэг зоригтойгоор тэмсэнэн гэжэ бидэнэр һайн мэдэхэ болонхойбди. Тиин 304-дэхи, 321-дэхи стрелково дивизиин сэрэгшэд «гвардейскэ» гэһэн тусхай нэрэ зэргэдэ хүртөө бэлэй. 321-дэхи дивизидэ нютагаймнай басаган, сэрэгэй гурбадахи рангын врач Маргарита Трофимовна Андреева алба хэлсээ юм. Тэрэ дайнай гал дүлэн соогуур шархатаһан сэрэгшэдтэ медицинскэ туһаламжа хүргэжэ ябаһаар, өөрөө хүндөөр шархатажа, баатарай үхэлөөр унаһан байна. Дайнай үедэ шэн зориг, баатаршалга харуулһан Андреева Дайшалхы Улаан Тугай орденоор шагнагдаһан юм.

Сталинградые фашистнарһаа сүлөөлхэ тулалдаанда нютагаймнай хүбүүд — батальоной комсорг Бато Бурлов, политрук Цыренов, сэрэгшэд Доржо Жигмитов, Алексей Уланов, Иннокентий Жаркой, Александр Хазагаев, Бато Мункуев, Михаил Котов, Владимир Болдаруев, Бато Жаргалов, Максим Иванов болон бусад айха һүрдэхые мэдэхэгүй, ёһотойл зрэлхэг зориг харуулдаг һэн.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ партиин, комсомолой обкомуудфронт ошохо хүбүүдэй дунда сэрэгэй һуралсал эмхидхэжэ, буудаха онол аргатай танилсуулдаг байһан. Дайлалдажа байгаа армиин эзэргэдэ ошоһон областной партийна организациин хүдэлмэрилэгшэд А. В. Башинов, П. Ш. Будажапов, Ч-Ц. Доржиев, Н. И. Зимин, Б. Н. Наволоцкий, Ц. О. Очиров. А. Е. Писарев, Ж. Д. Сампилон, В. А. Сахьянов, М. Т. Цыденов, Д. Ц. Цыремпилон, М. М. Черных, Ф. А. Абагаев болон бусад сэрэгшэдээ дайшалхы тулалдаанда ударидажа, һурган хүмүүжүүлжэ ябадаг байһан юм. Дайнай үедэ манай республикаһаа 12 мянган комсомолшууддайнда мордоо һэн. Буряад ороннһоо түрүүшынхээ фронт эльгээгдэгшэдэй дунда ВЛКСМ-эй обкомой нэгэдэхи секретарь В. А. Сахьянов, ВЛКСМ-эй Түнхэнэй, Мухар-Шэбэрэй райкомуудай нэгэдэхи секретарьнар Борис Бадмаев, Иван Шамыкин, ВЛКСМ-эй Улаан-Удын горкомой секретарь Дмитрий Киреев болон бусад олониие нэрлэжэ болоно. Сибириин хүбүүд мэргээр буудадаг, зориг түгэлдэр туда дайсадые һүрдүүлдэг һэн. Баруун-Хойто фронт дээрэ снайпер ябаһан Жамбал Тулаев алдар сууда гараа бэлэй. Тэрэ 1942 оной ноябрь һарада 262 фашис сэрэгшэдые үгы хэһэн юм. Дайнай тэдэ жэлнүүдтэ бүхыдөө 313 фашистые усадхаһан байха. Энээнэйнь түлөө Түнхэн нютагай мэргэн хүбүүнэй энгэртэ Советскэ Союзай Геройн Алтан Одон, Ленинэй орден ялараа һэн. Мүн Волховско фронт дээрэ снайпер ябаһан Арсений Етобаев мүнлэ шалгараа бэлэй. Тэрэ 355 фашистые хюдахаһаа гадна, дайсанай хоёр самолёт буудажа унагааһан намтартай.

Снайпернууд Советскэ Союзай Герой Никифор Афанасьев, Ленинэй орденто Цырен-Даши Доржиев гэгшэдэй мэргэн харасада обёорогдоһон фашистнууд амиды мултардаггүй, заатагүйл үхэлөө олодог байһан.

Дайнай үедэ тагнуулшадаар томилогдоһон хүбүүднай баһал эрэлхэг зориг харуулдаг һэн. Дивизиин тагнуулай начальник, полковник Дугар Базарович Ямпилов, долоодохи корпусой начальнигай туһалагша майор Владимир Сагаханович Данилов, сэрэгшэд Бато Дамчеев, Константин Дарбашкеев, Доржи Бодеев, Петр Радикальцев, Андреян Протасов, Константин Манжиханов гэгшэд дайсанай шэбээлһэн һуурин тосхон, оборонын окопуудта нэбтэрэн орожо, фашис офицернүүдые амидыгаар барижа асархадаа, фронтын, армиин командованиие шухала мэдээсэлнүүдээр хангадаг байгаа.

Энээнһээ гадна дайсанай ара талада партизанууд дайшалхы хэды ехэ һүйдхэл, һандарал үүдхэдэг, фашистнарые айлгадаг, һүрдөөдэг байгаа гээшэб?! Тэдэнэй нэгэн Смоленскын гүн тайга соо партизануудай 10-дахи бригадые ударидаһан нютагаймнай хүбүүн, капитан Гуржаб Очиров дайсанай ара талаһаань добтолжо. фашис эзэмдэгшэдтэ ехэ хохидол үзүүлдэг, буу һомо, эдеэ хоолынь буляажа абадаг байһан юм. Мүн партизануудай бусад отрядуудта комиссарнууд ябаһан Африкан Башинов, Родион Яковлев, «Ехэ газартай» хэлхеэ холбоо байгуулдаг Зинаида Тюрина, бусадай баатаршалга, эрэлхэг зориг мартагдахагүйл.

Совет сэрэгшэдэй дайлалдаһан лэ газарта өөрынгөө интернациональна үялга дээрэ үргэжэ, аха дүү ёһоной туһаламжа үзүүлдэг байһаниинь мүнөө бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ гээшэ. Жэшээнь, Баргажан нютагта түрэһэн Александр Сергеевич Казаков танкова батальоной командир ябахадаа, Польшын сэрэгүүдэй нэгэдэхи армиин сэрэгшэдтэй суг дайлалдахадаа, ёһотойл аха дүү ёһоной туһаламжа бэе бэедээ үзүүлэлсэдэг байһан. Мүн Хориин районой Цырен-Доржи Ширапов партизануудай тагнуулшан ябахадаа, Югославиин хада уулануудай дунда шэбээлһэн фашистнарые эдэбхи ехэтэйгээр усадхалсаһан байна.

Республикымнай интеллигенциин түлөөлэгшэд гуурһаяа автомадаар һэлгэн, Совет ороной бусад арадуудтай суг фашис эзэмдэгшэдэһээ Эхэ ороноо хамгаалалсаһан гээшэ. Тэдэнэй дундаһаа эрдэмтэд Ц. Б. Цыдендамбаев, А. И. Уланов, уран зохёолшод Жамсо Тумунов, Даши-Рабдан Батожабай, Данри Хилтухин, Цокто Номтоев, Константин Брянский, Бато Базарон, Жамьян Балданжабон, фронтын, дивизиин, армиин газетэнүүдэй журналистнууд Цырен Очиров, Даши Лобсанов, Гармажаб Санжиев, Галан Данзанов, Намдык Цыбенов болон бусад агуу Илалтын удэрые ойртуулалсаһан байна.

Һүүлшын шанга добтолго — дайсанай эшээн байһан Берлин хүрэтэрхи ута замые совет сэрэгшэд баатар зоригтойгоор гаталжа, үнинэй хүлеэгдэһэн Илалтын удэрые асаралсаа бэлэй. Тэдэнэй дундаһаа гвардиин мотострелково 23-дахи бригадын инженернэ албанай начальник Дарма Жанаев Германиин Нейсе-Шпрее, Тельтов-каналь дээгүүр богони хугасаа соо хүүргэ табижа, совет сэрэгшэдтэ дары түргэн дабшалта хангаһан байгаа. Нютагаймнай хүбүүн энэ шухала даабари дүүргэһэнэйнгээ түлөө Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэдэ хүртөө һэн. Тэрэшэдэн пулеметно ротын командир Афанасий Иванович Абагаев, танкнуудтай тэмсэдэг артиллериин батарейн командир Константин Оцимик, артиллеристнүүдэй командир Василий Хантаев болон бусад бүхы 36 баатарнуудаараа үргэн Буряад ороноймнай ажалшад омогорхохо ёһоороо омогорхожо ябадаг шуу.

Ф. БУДАЖАБЭ,
гвардейскэ долоодохи стрелково корпусой разведчигүүдэй начальник ябаһан, мүнөө тусхайта пенсионер.

Ц. ДОНДОГОЙ

ДОРО ДОХИЁЛ ЭРЭЭЛХЭГ АХА НҮХЭДТӨӨ!

Илалтын үдэр орден, медаляа яларуулаад,
Илалтые шэрээлсэгшэд гэшхэлжэ ябана хүнгөөр.
Илагшадай парадта ошожо ябагшадые хүндэлжэ,
Илдамаар энеэбхилэн, харгы гаргагты түргөөр!
Эдэнэр хэдытэйнүүд байгааб дайнай эхилхэдэ?
Эдирхэнүүд ябаа зариманиинь—һургуулиин һурагшад.
Нүгөөдүүлыень наһаяа эднихэйнүүд байжа болоо.
Нэгэл үсынхид лэ теэд—Илалтые асаргшад.
Сагай бинрэ толгойнь үһэндэ, нидхэдэ
Сагаан будагаа түрхи түрхиһөөр сайлгаа.
Үбгэн хүнэй түбшэн занда абтанхай,
Үглөөгүүр яаралгүй һорохол гашуухан сайгаа.
Үнинэйнь шарханууд яншажа бүхэли һүниндөө
Үргэныень һамшаагаад, элдэбын бодолдо эзэлэгдэхэ.
Дайнда алуулһан нүхэдынь залуухан зандаа,
Дайсадһаа тэдэнээ абаржа ябаһаар зүүдэлэгдэхэ.

Ами наһыень үргэлжэлүүлхэ заяатай хүнүүд —
Ашанарынь тэдэнние яатараа баясуулдаг хаб даа.
Дахин аюулай дохёолбол, ашанараа хамгаалхаа
Дахин тэдэнэр бодохол, буугаа адхаад!
Илалтые шэрээлсэһэн эрэлхэг эсэгэнэр, аханарнай
Ирагуу һайхан дуунуудта залуугайхидаал дуратайнуу
Намарай сльбондо даарадаггүй бүхэрниг зандаануудт
Наһанай ашаанда дарагдаагүй — сэхэ нюргатайнуу
Мүнхэ энээхэн замби түбидэ зүгөөр
Мүнхэ юумэн байдаггүй жама ёһотой.
Ходол бидэнтэй ябахаар һанагдадаг хүнүүднай
Холодожо маниһаа ошодог жама ёһотой.
Мэндэ байхадань мэдэдэг байял баатарнуудаа,
Мэндэ байхадань хүндэлдэг байял ахашуулаа!
Доро дохиёл Илалтые асарһан нүхэдтөө
Доро дохиёл, малгайгаа һугадаа хабшуулаад!

ГУРБАН БААТАР

ЭСЭГЭ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ Буряадай 9 хүбүүд Алдар Солын гурбан шатын орденуудаар шагнагдаһан байна. Мүнөө тэдэнэй гурбан —Н. Ф. Суворов, Б. М. Дамчеев ба П. К. Радикальцев тухай хөөрэхэмнай.

Николай Суворов Сталинград шадарай байлдаануудта хатуу шанга шалгалта гараһан юм. Тэрэ тэндэл дайсантай нэгэнтэ бэшэ нюур нюураараа уулзажа, гарай тулалдаандашье оролсоһон байдаг. Эрэлхэг зоригтой сэрэгшэ ходол илажа гарадаг һэн. Н. Суворов совет сэрэгшэ Берлин хүрэтэр заал һаа ошохо гэжэ тиихэдэ этигэнхэй ябаа бшуу...

Манай сэрэгшэд Харьков абахын тула добтолго хэжэ байгаа. Н. Суворовой алба хэжэ ябаһан батальондо Северный Донец голые һэтэлэн гаражa, «Меловая гора» гэжэ нэрлэгдэһэн газар эзэлхэ гэһэн даабари үгтэһэн байна. Ходол сухарижа ябаһан фашистнар совет сэрэгшэдые тогтоохын тула ехэ хүсэлэл оролдолго гаргаһан байна. «Меловая гора» хоёр үдэрэй туршада тулалдажа байгшадай хэн хэнэйшье гарта долоо дахин ороо. Тус даабари дүүргээд тэрэ байлдаанай һүүлээр амиды үлэһэн сэрэгшэдэй дунда манай нютагай хүбүүн Н. Суворов бии һэн.

...1945 он — Илалтын жэл эхилээд байгаа. Совет сэрэгшэд фронт бүхэндэ улаан галаар соробхилһон байлдаануудай дүлэн соогуур үдэр ерэхэ бүри фашис Германида улам дүтэлжэ ябаба. Тиихэдэ Н. Суворов Сандомирска плацдармда болоһон тулалдаануудта хабааделсаһан намтартай. Мүн эрэлхэг сэрэгшэ Южный Буг, Вислэ голнуудые абалсаһан байха.

Познаньдахи хэрэм. Гитлеровецүүд тэрээн соо хоронхой, дүтэлхын аргагүй байба. Хэрэмые тойроод, гүнзэгы нүхэн малта данхай, тэрэн соонь уһан. Саг үргэлжэ нүгее талаһаань үхэл шэдэлһэн туулган мүндэр. Иимэ ушарай үзэгдөөд байхада, нэгэ арбаад хүн — хэлхеэ холбоошод ба тагнуулшад, тэдэнэй тоодо Николай, хэрэм руу шурган орохобди гэжэ һайн дураараа мэдүүлһэн байна. Тэдэнэрэй энэ зоригтой амжалтатай байхын тула манайхин дайсаниие забда залигүй буудажа захалба. Зоригтойшуул энэ үеые һамбаашалан, Үрагшаа дабшаба бшуу. Тэдэнэй хоёрынь дайсанай һомондо дайрагдаба. Зүгөөр манай эрэлхэг хүбүүд гэдэргээ сухарингүй, хэрэм руу орожо, ямар газарнуудые буудахыень өөһэдынхидтөө мэдээсэһэн байна. Тэдэнэр бултадаа шагналда хүртөө һэн. Н. Суворов Познань хото сүлөөлхэ байлдаануудта габьяа харуулһанайнгаа түлөө 1945 оной февралиин 23-да Алдар Солын III шатын орденоор шагнагдаа.

Николай Суворовой сэрэгшын дэбтэр соо богонихоноор иигэжэ бэшээтэй: «Дайшалхы хэдэн туладаануудта хабаадананайнгаа түлөө Алдар Солын II шатын орденоор шагнагдаба». Эдэ нэгэ байлдаануудай үедэ, мартын һүүлшын үдэрнүүдтэ тэрэ Германиин газар дээрэ Асштадт хэрэм эзэлхын тула байлдаанда батарейнхидтэ сэнтэй мэдээ дамжуулһан, еөрөө табан фашистнарые хюдаһан байгаа.

Эрэлхэг сэрэгшэ Сталинградһаа Берлин хүрэтэр дайсантай тэмсэхэдээ, хэдэн дахин шархатаашье һаа, эмшэлүүлээд һөөргөө түргэн бусадаг һэн. Тэрэ «хүрин тахалтанай» уурхай заатагүй хүрэхэ гэһэн эрмэлзэлтэй ябаа бшуу.

Берлинэй үйлсэнүүдээр болоһон байлдаануудта.... Үргэн каналай саада бэедэ пушка гаргаха гэһэн даабари манайхинда үгтэбэ. Юуб гэхэдэ, ябаган сэрэгшэдэй саашаа дабшаха аргагүй болоод байһан үе байгаа ха. Батарейн командир энэ даабари бэелүүлжэ ябаһаар баатарай үхэлөөр унаба. Хүүргэ яажа дабалтайб?.. Утаа уняар гаргадаг хэрэгсэлнүүд шэдэгдэжэ, манайхин каналые һэтэлэн гараба. Пушканууд тодхогдожо, үйлсэнүүдые һэтэ буудажа эхилһэн байна. Николай Суворов рейхстагай дүтэхэнэ хүндөөр шархатаһан юм. Тэрэ аяар 11-дэхеэ дайсанай һомондо дайрагдаба. Эрэлхэг хүбүүнэй үбсүүндэ уданшьегүй Алдар Солын I шатын орден ялараа бэлэй.

Москва абажа шадангүй намнуулһан дайсан Волгын эрьедэ оршоһон Сталинградые эзэлхэ гэһэн гансал ехэ зорилго 1942 ондо урдаа табиһан гээшэ. Манай сэрэгшэд «алхамшье гэдэргээ сухарихагүй» гэжэ тангариглаад, фашистнартай хатуу шангаар тэмсэжэ байгаа.

Тагнуулшан Бата Дамчеев ородой агууехэ мүрэнэй хажууда байгуулагдаһан хотые хамгаалһан хүбүүдэй нэгэн юм. Тэрэ эндэл «Шэн габьяагай түлөө» гэһэн медаляар шагнагдаа һэн. Тус медаль буряад хүбүүнэй түрүүшын шагнал бэлэй.

Гитлеровецүүдые бута сохиһон совет сэрэгшэд дайсаниие намнажа ябаа. Фашистнар тухай мэдээн хэрэгтэй болоод байба. Тиигэжэ «хэлэ» олохо гайтай хэрэг 4 тагнуулшанда даалгагдаба бшуу. Тэдэнэй дунда Б. Дамчеев бии һэн. Дайсанай эзэлжэ байһан газар руу үглөөгүүр эртэ нэбтэрэн ороһон 4 сэрэгшэд нэгэ һуурин хүрэбэ. Тэрэнэй захын нэгэ гэртэ фашис түг үлгеетэй байба. Тэрэ гэр соohоо дайсанай офицернүүд гараад лэ машинада һуужа ошонод. Штабынь эндэ гэжэ мэдэһэн манай тагнуулшад документнүүдые, мүн «хэлэ» абаха гэжэ шиидэбэ. Тиигэмсээрээ тэдэнэр нюдэ сабшаха зуура харуулшадые унагаажа, документнүүдые өбаад, фашистнарай машинаар фронт руу гүйлгэлдэжэ ябаба гээшэ. Теэд дүрбэн эсэргүйшуул гэнтэ дайсанай патрультай дайралдашаба бшуу. Манай тагнуулшад тэдэнэй хоёрыень усадхаад, олон документнүүдые еөһэдынхидтөө асаржа шадаһан байна. Тиигэжэл Бата Дамчеев Алдар Солын III шатын ордендо хүртэһэн юм.

...Манай нютагай хүбүүнэй алба хэжэ ябаһан дивизи Вислэ мүрэниие һэтэлэлгэдэ бэлдэжэ байба. Захиралта абтанхай. Үглөөгүүр эртэ 6 зоригтойшуул артиллериин буудажа байһан үедэ мүрэнэй саада эрьедэ нэгэ багахан газар эзэлжэ, гэдэргээ сухарингүй дайсантай тэмсээ. Фашистнарай тэдэниие добтолһоор байтар, ябаган сэрэгшэд иимэ байдалые һамбаашалан, Вислые һэтэлжэ үрдеэ һэн. Тэдэ 6-най нэгэниинь — Б. Дамчеев байгаа.

1945 оной эхиндэ Польшын Познань хотын түлөө тулалдаанай үедэ Буряадай эрэлхэг хүбүүн командираа абарһан юм. Тиигэжэ тэрэ Алдар Солын II шатын ордендо хүртэһэн намтартай.

...Берлин дүтэлэнхэй. Б. Дамчеевэй алба хэжэ байһан дивизи дайсанай түрүүшын линиие таһа сохёод дайсанай уур руу зам нээхын тула шиидхэхы байлдаандаа бэлдэжэ байба. Фашистнарай ямар түсэбтэй байһые мэдэхэ хэрэгтэй. Заатагүй «хэлэн» абтаха ёһотой. 6 хүбүүд энэ хэрэг бэелүүлхээр үүрэй сайхын урда дайсанай эзэлжэ байһан газар руу нэбтэрэн ороһон байна. Наранай гарахатай адли фашистнар манайхиниие зали забдагүйгөөр буудажа эхилбэ. Хүндэ буунуудай замхахатай сасуу хүлээһэн 12 «тигрнүүд» совет тагнуулшадай хороод байһан газар руу сэхэ ерэбэ бшуу. Тэдэнэй ара тээ ябаган сэрэгшэд. Иимэ байдалда ороһон манайхин фашистнарай фауст-патроноор дайсанай танкнуудые үгтаа һэн. Б. Дамчеев нүхэдтээ суг тиихэдэ 8 танк буудажа һалгааһан байна.

1945 оной майн 2-ой үдэр болоһон тулалдаанда буряад хүбүүн онсо шалгарһан юм. Тиихэдэ тэрэ үбсүүндэ Алдар Солын I шатын ден ялараа бэлэй.

Пётр Радикальцев Эхэ ороно гоо ниислэл хото— Москва гаалалсаһан сэрэгшэдэй нэгэн, тэндэл түрүүшынгээ дайшалхы галта гараа һэн.

«Москваһаа сааша совет сэрэ газар үгы! Һүүлшынгээ амин тор тэмсэхэ!» гэһэн үгэнүүд сэрэгшэдэй ухаан бодолые т эзэлээд байгаа. П. Радикальцев лэ фашис эзэмдэгшэдые һами та сохихо бодолдо абтаад ябаа Верховно Главнокомандалагша Сталинай 1941 оной ноябриин хэлэһэн үгэнүүдые тэрэ бүхеер дуураһан байна. «Немец эзэмдэгшэдэй панхаруутала шадар эхилхэ ёһотой» гэһэн бэелүүлхын тула манай сэрэгшэ хашье гэдэргээ сухарингүй байгаа. П. Радикальцев ороно ниислэл шадарай байлдаанда гаржа, «Шэн габьяагай түлөө» ляар шагнагдаһан намтартай.

Баруун-Хойто фронтдо алба ябаһан сэрэгшэ тагнуулай фашистнарые үгы хэһэн, үшөө штабта асарһан байгаа. Тиигэ рэ Алдар Солын III шатын орд хүртэбэ.

Пётр Радикальцев Прибал сүлөөлэлгын байлдаануудта далсажа, тагнуулай үедэ дайсан лемётчигые хюдаһан, нэгэ фаш пленде абаһан байна. Даабари жалтатайгаар дүүргэһэн сэрэг дар Солын II шатын ордено хэдэ шагнагдаа һэн.

Зүүн Пруссиі... 1945 оной Кенигсберг шадар хатуу ша лалдаануудыг боложо байгаа. Т тойроод бүхэлэлгэнүүд Германи» гэжэ танково дивиз ман Геринг» гэжэ моторизова визи тус хотые хамгаалжа бай Ехэ байлдаанда бэлдэжэ бай ёр талын хэнииньшье добтолх линхой байба. Дайсанай ямар тэйе мэдэхын тула «хэлэн» болоо бшуу. Теэд тагнуулша ехэгэр оролдоошье һаа, дүүргэгдээгүйл зандаа байба.

Үнинэй тагнуулшан дайсан хэжэ, яажа байһые стереотр хаража байха үедее хэнэйц лэгүй газарһаа утаанай гара хые обёороодхибо. Фрицүүд һээ маниие адаглажа байна гэ шолол хэмсээрээ тэрэ штабт гаа һэн. Пётр Радикальцев ху гансаараа тагнуулда ошохо гэж дэһэн байна. Юуб гэхэдэ, о ошоходоо, заалһаа мэдэгдэхэ хэг хүбүүнэй үүсхэлые коман дэмжэбэ. Үүр сайхын урда т лэгдээгүй талмайе мүлхижэ тэрэ фашистнарай хороод бай зарһаа гарахыень хүлеэбэ. Уд гүй нэгэ фашист гаража ерэб Манай тагнуулшан нюдэ с зуурва гитлеровецтэ аһ Өөһэдынхидтөө дүтэлһэн х дайсан совет сэрэгшые хараа дажа захалба. Теэд тагнуули шистые амидыгаар абашаг даа һэн. Иигэжэл Пётр Ра цев Алдар Солын I шатын орд шагнагдаһан юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Н. Ф. С Б. М. Дамчеев, П. К. Радика (Зураг 1965 ондо хэгдэ

Д. ЦЫР

ПОЭДЭЙ ДУРАСХААЛДА ЗОРЮУЛАН...

Бүхы совет арадай нэгэ хүн шэнгеэр нангин дайнда бодохолоор, литераторнууд, журналистнууд, киноператорнууд, артистнууд, уран зураашад— Совет ороной уран һайханай интеллигенциин түлөөлэгшэд Эхэ ороноо хамгаалагшадай түрүү зэрэдэ ябалсаа бшуу. Тэрэ тоодо Буряадай уран зохёолшод Жамсо Тумунов, Барадий Мунгонов, Алексей Уланов, Цокто Номтоев, Данри Хилтухин, Даширабдан Батожабай, Дольён Мадасон гэгшэд Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай фронтнууд дээрэ эрэлхэг зоригтойгоор дайлалдаа. Дарма Жанаев, Генин-Дарма Нацов, Александр Бардамов, Константин Брянский, Цыретор Зарбуев, Цырен-Даши Цымпилон, Бамбал Базаров, Даба Дансурунов гэгшэд дайнһаа бусажа ерээгүй.

Фашис Германиие бута сохин туйлагдаһан Илалтынгаа 35 жэлэй ойе манай арадай һайндэрлэжэ байха үедэ Константин Гаврилович Брянский 70 наһаяа гүйсэхэ байгаа. Поэт Константин Брянскиин дурасхаалда зорюулагдаһан үдэшэ Буряадай АССР-эй Уран зохёолшодой холбоондо һаяхан болоо.

Буряадай уран зохёолшод, залуу бэшэгшэд, Совет Армида алба хэхэеэ бэлдэжэ байһан залуушуул, облвоенкомадай түлөөлэгшэ, Константин Брянскиин үхибүүд, ашанарынь ерээ. Хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат И. А. Ким поэдэй намтар болон ажал ябуулга тухай элидхэл хэбэ. Поэт-сэрэгшэ тухай нютагайнь хүн—Буряадай арадай уран зохёолшо Н. Г. Балдано дурдан хөөрэһэн байна. Уран зохёолшо-фронтовигууд тухай поэт В. В. Липатов хэлээ. Тиихэдэ Эльвира Константиновна, Станислав Константинович гэгшэд эсэгэ т хөөрэһэн байна. Поэд ган, хани нүхэрынь К Ивановна Брянскаяг далга һонирхолтой бай

Буряадай АССР-эй зохёолшодой холбоонд ленинин түрүүлэгшэ, С Верховно Советэй д Буряадай арадай поэт Дамдиновай хүтэлбэрэ дурасхаалай үдэшэ үк

Д. ЭРДЫН

ЭГЭЭЛ ЖАРГАЛТАЙ ҮДЭР

МЕЛИТОН КАНТАРИЯ, СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ ГЕРОЙ, БЕРЛИНИИЕ ДОБТОЛОН ЭЗЭМДЭЛГЭДЭ ХАБААДАГША.

Фронт дээрэ суггаа дайлалдаһан ханинар тухайдаа Илалтын үдэрэй урда тээхэнэ дахин дахин дурсан домоглодогби. Сухумиин телефонистканууд һааталгүйгөөр намайе Москва, Краснодар, Сочи, Черкассы хотонуудтай хөлбоһон байна. Суггаа алба хэһэн хүнүүдни эндэ ажаһуудаг юм. Генерал-полковник Василий Шатиловай, подполковник Степан Неустроевой, минии ротын командир байһан Илья Сьяновай, рейхстагай түрүүшын комендант, манай полкын командир байһан Фёдор Зинченкын хооронө телефоноор дуулахадаа, зүрхэ сэдьхэлни баяраар халиба. Манай Абхазида эдэниие һайн мэдэдэг юм. Эдэнэр бултадаа Сухумиин хүндэтэ эрхэтэд болонхой.

Фашис Германиие совет арадай һамна бута сохижо, Илалта туйлаһаар 35 жэлэй ойн урда тээхэнэ манайда, Сухумида, комсомолой горком дайнай ветерануудтай республикын залуу ажалшадай уулзалые түбэй талмай дээрэ эмхидхээ һэн. Тэрэ «Ажабайдалаймни эгээл жаргалтай үдэр» гэһэн уряа доро үнгэрһэн байгаа.

Иимэ үдэр хүн бүхэндэ бии байдаг гээшэ. 1945 оной Апрелиин 30-най үдэр минии зүрхэ сэдьхэлдэ, ухаан бодолдо хэтэдээ оронхой. Буугай һомонуудаар, минэнүүдээр һандардагдаһан рейхстагай утаа бааяһан һүргүй сайбар үнгэтэй байшан, дариин утаанһаа харлашаһан Берлинэй огторгой, тэнгэри, рейхстагай шанха ороймо омог дорюунаар далбан намилгажа байһан улаан туг... Энэ хадаа Михаил Егоров бидэ хоёрой тагнуулшадаар алба хэһэн 756-дахи полкын бүридэлдэнь ородог манай 3-дахи ударна армиин дайшалхы туг байгаа. Үнэхөөрөөшье, галта халуун, хүшэр хүндэ үе сагта тэрэниие рейхстагай ороймо гаргажа хадхаха гээшэ айхабтар хүндэ хүшэр һэн.

Фашис нохосууд эшээндээ һамна бута сохюулжа байхадаа, галзууран дэмырһэндэл, аашалалдаа бэлэй. Совет сэрэгшэд Берлиниие булад хатуу хүреэлэлгэдээ абаад байгаа. Гитлеровскэ сэрэгшэдэй хэрэм болгоод байһан хотын түбтэ шанга байлдаанууд болобо. Эндэ бэхилэлгэнүүд байгуулагдаһан, эсэргүүсэлтын узелнууд тогтоогдоһон байна. Артиллери, миномет болон фауст-патронуудаар хангагдаһан байгаа бшуу.

Гурбадахи ударна армиин частьнууд рейхстагта добтолгодоо апрелиин 29-нэй үглөөгүүр бэлдэжэ захалһан юм. Шанга добтолго үглөөдэрынь 13 час 30 минутада эхилээ һэн. Дайсан айхабтар шанга эсэргүүсэлтэ хээ. Түрүүшын добтолгомнай урагшагүйдэбэ. Рейхстагые добтолон эзэмдэхэ хоёрдохи, һүүлшын добтолго 18 час 30 минутада эхилээ һэн. Ехэ буунуудаар дэмжэгдэнэн дивизинүүдэй добтолхы батальонууд урагшаа дабшаба. Байлдаанай түлөг дунда М. Егоров бидэ хоёрто дайшалхы туг барюулаа һэн. Полкын командир полковник Ф. Зинченко тиихэдэ иигэжэ хэлээ бэлэй: «Энэ туг фашизмые бута сохижо, манай туйлаһан Илалтын һүлдэ болохо юм гээд, ойлгоороогты. Хэрбээ энэ талаар бүхы мэргэжэл шадабаряа харуулаа, шэн габьяа гаргаа һаатнай, һүлдэ болоҗо шадаха. Энээнһээ хойшо таанад тагнуулшад бэшэ, харин тугшад болобо гээшэт. Таанадта амжалта хүсэнэб!». Тиигэжэ хэлэмсээрээ, тэрэ үбдэг дээрээ һэхэрэн һуужа, тугайнгаа шэгшэгые таалаба.

Рейстаг ороймоол хоёр хахад дабхартай һэн. Тойроод хаа хаанаһаань тэрэниие хамгаалжа байгаа. Тнимэһээ ороймонь гараха гээшэ айхабтар хүшэр хүндэ, дайсанай ара тала руу шурган ороһонтой адлирхуу байгаа бшуу. Лейтенант А. Берестын хүтэлбэри доро бүлэг сэрэгшэдтэй хамта, И. Сьяновай ротын дэмжэлгэтэйгээр үрг хүүрээр дары түргэн гарабабди. Гранатан шэдэхэ ушартай болоо ди. Тиин рейхстагай дэ гарабабди. Ороймо һан түмэр хүлэгтэ бэбди. Эрьежэ харах — доромнай бүхы альган дээрэ байһан үзэгдэбэ. Тиихэдэнь на бута сохюулһан дээрэнь арай шама гарабабди. Тэндэ да хы тугаа һайнаар б һэмди. Энэ ушар ап 30-най үдэшын 10 ч та болоһон юм. Эн нигэжэл түүхэдэ орон

(А

...ЛДАРТА 26-дахи

...нүүдэй ошохо тума сагай юумэн улам ...оно. Гэбэшье тэрэ үеэ...он ушар хэрэгүүд бу...тодо болгогдожо, түү...то шэнэ хуудаһа нээ...агдашагүй тэдэ жэл...аһан дурдан шэбшэ... бэшэ шэнги ойндо ...адуугданхай.

...эрэ аяар 39 жэл бо... Энэ хадаа хүнэй ха...н. 1941 оной намар ...булимтарагшадай Мо...а орожо ерээд бай...ни алба хэжэ яба...ал майор Эристов ...агшатай Зүүн Сиби...дахи стрелково диви...а шадар абаашагда...а. Нэгэтэ үглөөгүүр ...ид Подольск город ...шелонһоо буулгагда...н нэгэ ой соо орожо, ...лдээд, үглөө үглөө...хуушанай Москва — шоссе харгыгаар ...славец тээшэ шэглэн

Манай 93-дахи стрелково дивизи 43-дахи армиин бусад соединениннүүдтэй хамта дайнда ороходоо, дайсанай Москвае абаха гэһэн түсэб эбдэн, тэрэнэй сэргые бута сохин, гэдэргэнь сухарюулха зорилготой байһан. Дайнай боложо байһан газарта ойрто ойртоһоор дивизи Жуково, Река, Черна, Богородск, Лопашина, Бунчиха, Клеповскэ, Каменка тосхонууд шадар обороно эзэлжэ, 1941 оной октябриин 25-да фашис булимтарагшадтай дайлалдажа эхилһэн байна.

Дивизиин 51-дэхи полк Богородск тосхон шадар дайсантай тулалдажа ороо бэлэй. Дайнай түрүүшын үдэр полкынхид гурбан километр тухай зайда дайсаниие гэдэргэнь сухарюулһан байгаа. Дайсан хэды урагшаа дугташабашье, сибириинхидтэ бута сохюулаад, алхамшье урагшаа дабшаагүй. Энэ дайнай түрүүшын үдэрнүүдтэ дивизиин бүхы частьнууд амжалтатайгаар дайлалдажа, немецүүдэй Москва руу сүмэрэн орохо харгы таһа хаагаа.

Дайсанай добтолгын урдаһаа эмхидхэгдэһэн тулалдаанай түрүү зэргэдэ частиин командирнууд, полит-хүдэлмэрилэгшэд ябажа, хүтэлбэри хэһэн байха юм. Тэрэ байлдаануудта 51-дэхи стрелково полкын командир майор Ф. Я. Курицын, батальоной комиссар Н. А. Касьянов, штабай начальник А. К. Гвоздеев гэгшэд баатарай үхэлөөр ами наһаяа алдаһан байна.

Ноябриин һайндэрэй холо үнгэртэр дивизи тэрэ газартаа байжа, фашистнарые урагшань табяагүй.

Энэ дивизидэ гол түлэб манай республикын хүбүүд ябаһан байха юм. Совет ниислэл хотынгоо оборонодо эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан хүнүүд Буряад орон доторнай хэдэн зуугаад тоологдохо байха. Тэдэнэй дунда пенсионернүүд Р. Н. Яковлев, М. В. Алексеев, П. В. Лобцов, Ц-Д. Гармажапов, Б. Ц. Цыденжапов, Д. Д. Дондуков, Ч. Д. Батуев болон бусад хэдэн арбаад хүнүүд Улаан-Удэдэ ажаһуунад.

1941 оной декабриин 24-дэ үбэлэй добтолго эхилжэ, Нара гол дээрэ хэдэн хоногто дайлалдаһанай һүүлээр манай полкын сэрэгшэд дайсанай обороные бута сохёод, урагшаа дабшаба. Энэ байлдаанай үедэ дайсанай бүлэг автоматчигууд ойн дундуур гараһан харгые таһа дүүрээд, байлдаанай газарта абаашагдаха зэр зэмсэг, эдеэ хоол таһалдуулба. Бидэ ПВО-гой ротын хоёр расчет машинаараа ошожо, харгын хажуугай ой буудажа сэбэрлээд, дайсанай тэрэ бүлэгые үгы хээ һэмди. Тиигэжэ зам нээгдэһэн байха юм. Тэндэ расчедой командир Лубсан Очирович Цыдыпов (Хяагта) алуулһан, бусадынь шархатаһан байна. Манай расчет бүтэн үлэжэ, тэрэ байлдаае эсэстэнь хүргөө.

Дайсанай обороно бута сохин ябахадаа, тогтон торонгүй урагшаа дабшаа бэлэйбди. Удаа дараалан олон тосхонуудые абанабди. Түмэр замай Балабаново станци Воровск город хоёрые абахада дайсан шангаар эсэргүүсээ. Тэндэ ехэ тулалдаан болоһон юм. Воровск городой түлөө унаһан манай частиин сэрэгшэдэй хамтын булаша тэндэ бии гэлсэдэг.

Шанга тулалдаа үргэлжэлүүлэн урагшаа дабша дабшаһаар өөһэдынгөө шэглэлдэ Москвагай областиие дайсанай эзэмдэлгэһээ сүм сүлөөлөөд, Смоленскэ областиин газар дээрэ гараһан байгаабди. 1942 оной май һара гаратар дивизи байлдаанда хабаадалсаа һэн.

...«Үбэлэй энэ добтолгын үедэ Зүүн Сибириин 93-дахи дивизи амжалтатайгаар гарадаа. Тиигэжэ 192 һуурин тосхонуудые дайсанһаа сүлөөлөө, 15500 гитлеровецүүдые үгы хээ, 80 танк, элдэб калибрай 150 үхэр буу бута сохёо. Немецкэ 500 солдат, офицернүүдые плендэ абаһан, 17 танк, 25 үхэр буу, 14 миномёт гэхэ мэтые эзэмдэһэн байна» гэжэ «Воины — забайкальцы на страже Родины» гэжэ ном соо бэшэгдэнэ.

Тэрэ оной апрель һарада 93-дахи дивизимнай 26-дахи гвардейскэ дивизи болгогдоһон байна. Москвае хамгаалгын байлдаанда дивизиин сэрэгшэд Москва шадарай байлдаанда шэн габьяа гаргаа гэжэ Советскэ правительство үндэрөөр сэгнээ. Правительствын дээдэ хайра—Ленинэй орденоор 14 хүн, Улаан Тугай орденоор 355 хүн шагнагдаа. 792 бусад хайрада хүртэнэн байгаа.

1944—1945 онуудта дивизиин сэрэгшэд амжалтатайгаар дайлалдаһан байха юм. Березинэ голые гаталһанай, Борисово городые сүлөөлһэнэй түлөө, дивизимнай СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Улаан Тугай орденоор, Белау городые абаһанай түлөө Суворовой 2-дохи шатын орденоор шагнагдаһан байха юм.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ Улаан Тугта, Суворовой орденто Городокско 26-дахи гвардейскэ стрелково дивизиин сэрэгшэд фашистнартай тэмсэһэн тэмсэлдэ шэн габьяа, эрэлхэг зориг, баатаршалга гаргаһанай түлөө 11168 сэрэгшэд орден, медальнуудаар шагнагдаһан байна. Тэдэнэй дундаһаа олон хүн Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэдэ хүртэнэн байха юм.

Мүнөө, Илалтын 35 жэлэй ойн үдэртэй дашарамдуулан, 26-дахи дивизидэ алба хэһэн сэрэгшэдэй уулзалга Москва хотодо болобо. Тэрэ уулзалгада манай республикаһаа хори гаран хүн ошобо.

1942 оной үбэлэй добтолгын эхилхэдэ, 26 дахи гвардейскэ стрелково дивизидээ станково пулемедой наводчик ябатараа, хүндөөр шархатаад гараһан хүм. Тэрэ гэһээр тэхэрингүй, ондоо фронт, ондоо частьнуудта ябажа, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайниие дүүргэлсэһэн гэшэб.

Н. ЦЫБЕНОВ,
СССР-эй Журналистнуудай холбооной гэшүүн, Ленинэй орденой кавалер, дайнай болон ажалай ветеран.

ШЭН ГАБЬЯАТА СЭРЭГШЭ

Юмжап Базарович Базаров Бэшүүрэй районой Крупскаягай нэрэмжэтэ колхозой түрүүшын түрүүлэгшээр хүдэлжэ, хүндэ хүшэр сагта тогтооһон колхозойнгоо хүл дээрээ гаража байһан 1936 ондо сэрэгэй албанда мордожо, морин сэрэгэй дивизидэ албаяа эхилһэн намтартай.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай эхилхэдэ, Юмжап Базаров баруун фронт эльгээгдэжэ 337-дохи стрелково дивизиин тагнуулшадай отделениин командир болоо һэн. Тиигэжэ тэрэ Воронеж хотоһоо эхилжэ, дайсан харатантай тэмсэжэ эхилээ бэлэй.

Воронеж, Курск, Киев, Будапешт болон Венэ городуудые сүлөөлэлсэһэнэйнгөө түлөө Алдар Солыг хоёрдохи ба гурбадахи шатын орденуудаар шагнагдаһан. Тиихэдэ Лубнач хото сүлөөлэлсэһэнэйнгөө түлөө Улаан Одоной ордендо хүртөө бэлэй. Гэхэтэй хамта Юмжап Базарович «Шэн зоригой түлөө» хэдэн медаляар, Главнокомандалагшын Хүндэлэлэй грамотада нэгэтэ бэшэ хүртэнэн байха юм.

Мүнөө наһатай болоошье һаа, Юмжап Базарович Базаров Бэшүүрэй совхозой мал ажал дээрэ үшөөл хүдэлһөөр. Тэрэ тусхайта пенсионер юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ю. Б. Базаров.

Н. ДРИГЕНОВЭЙ
фототекст.

...ҮШЭР ...АРГЫ

...ишогүй олон тоото үхэр буу...ерэгэндэ, бомбо, снарядуудай тэ...газер доһолжо. хүнэй шэхэн дү...гэгээн үдэр наранай хаанашье ...мэдэхын аргагүй. огторгой ту...ямяар тунашоод байгаа һэн. Курск ...олоһон ехэ тулалдаанда хоёр ...нга һайса гаран танк хабаадал...та машинануудай урда урдаһаа ...лдаха, хам орон мүргэлдэхэдэ, ...ронхи газар дорьбожо, һүрөө...ар үргэлжэ хүүехэ абяан аяар ...эр дуулдажа байгаа. Энэнэй ...пулемёт, автомадуудай ташага...ташье таһараагүй бэлэй», —гэжэ ...даанда хабаадалсаһан бронетан...ай ахамад маршал, Советскэ Со...й П. А. Ротмистров бэшэһэн бай...

...олон Орёл хотонууд шадар бо...лта дүхэриг» гэдэг хоёр һар...ін ...олоһон ехэ тулалдаанда манай ...и немец фашистнарай 900 мянг...г, офицернүүдые үгы хээ, плен...гэжэ түүхын хуудаһануудта бэ...

...й намар эгээл эндэһээ Ширдар...дайшалхы замаа захалһан нам...152 миллиметрэй томо үхэр ...дивизионой тагнуулшадай взвод...Командованиин даабариие ам...р дүүргэлсэһэн, дайсадтай эрэл...ойгоор тулалдаһанайнгаа түлөө ...э Улаан Одон ордениие эндэ

...ямар баатаршалга гаргаа һэм...ямар аюултай, бэрхэтэй ушар...лдаа һэн? Хөөрыт гээд, хүнүүд ...г юм. Теэд тиимэ айхабтар ехэ ...та, гайхамшаттай габьяа гарга...ье намда үгы ааб даа. Юрэ...сэхээр, зонойл эзргэдэ ябажа ...й һүүлдэ Хойто зүгтэ Ка...ябажа, айхабтар ехээр бүхэлэг...ргеймэй лини гэдэгые һэтэлэл...Эстониие сүлөөлэсөө. Нарва

...ер...эндэ, бомбо, снарядуудай тэ...газер доһолжо. хүнэй шэхэн дү...гэгээн үдэр наранай хаанашье ...мэдэхын аргагүй. огторгой ту...ямяар тунашоод байгаа һэн. Курск ...олоһон ехэ тулалдаанда хоёр ...нга һайса гаран танк хабаадал...та машинануудай урда урдаһаа ...лдаха, хам орон мүргэлдэхэдэ, ...ронхи газар дорьбожо, һүрөө...ар үргэлжэ хүүехэ абяан аяар ...эр дуулдажа байгаа. Энэнэй ...пулемёт, автомадуудай ташага...ташье таһараагүй бэлэй», —гэжэ ...даанда хабаадалсаһан бронетан...ай ахамад маршал, Советскэ Со...й П. А. Ротмистров бэшэһэн бай...

...олон Орёл хотонууд шадар бо...лта дүхэриг» гэдэг хоёр һар...ін ...олоһон ехэ тулалдаанда манай ...и немец фашистнарай 900 мянг...г, офицернүүдые үгы хээ, плен...гэжэ түүхын хуудаһануудта бэ...

...й намар эгээл эндэһээ Ширдар...дайшалхы замаа захалһан нам...152 миллиметрэй томо үхэр ...дивизионой тагнуулшадай взвод...Командованиин даабариие ам...р дүүргэлсэһэн, дайсадтай эрэл...ойгоор тулалдаһанайнгаа түлөө ...э Улаан Одон ордениие эндэ

...ямар баатаршалга гаргаа һэм...ямар аюултай, бэрхэтэй ушар...лдаа һэн? Хөөрыт гээд, хүнүүд ...г юм. Теэд тиимэ айхабтар ехэ ...та, гайхамшаттай габьяа гарга...ье намда үгы ааб даа. Юрэ...сэхээр, зонойл эзргэдэ ябажа ...й һүүлдэ Хойто зүгтэ Ка...ябажа, айхабтар ехээр бүхэлэг...ргеймэй лини гэдэгые һэтэлэл...Эстониие сүлөөлэсөө. Нарва

...ишогүй олон тоото үхэр буу...ерэгэ

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ Буряад ороной ажалшад оборонын фондо 56 миллион 979 мянган түхэриг оруулhан байна. Тинхэдэ Сэлэнгын районой ажалшад ганса самолёдуудай эскадрилин бүтээлгэдэ 1 миллион 346 мянган түхэриг оруулаа hэн. Суута малшан Долгоржап Бальжиевна Эрдыниева 160 мянган түхэриг, Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ Дагба Доржиевич Очиров 100 мянган түхэриг үгэhэн байна. Мүн «Социализм» колхозой ажалшад суглуулhан мүнгөөрөө самолёт бүтээлгэжэ, летчигуудта дамжуулаа бэлэй. Мартагдашагүй энэ үйлэ хэрэг тухай тэрэ үедэ колхозой түрүүлэгшээр хүдэлhэн Ленинэй орденто Баизаракша Санжанович Санжанов эндэ хөөрэнэ.

ИЛАЛТА ШЭРЭЭЛСЭhЭН ЮМ

Москва хамгаалгын байлдаанда хүндөөр шархатаад, түрэл нютагаа бусаа бэлэйб. Холын тылдэ тинхэдэ патриотическа гайхамшаг хүдэлөөн үргөнөөр дэлгэржэ, «Бүхы хүсэ шадалаа — фронтдо!» гэhэн уряа байлдаанай hүртэй «ура!», шэнгил хүсэтэй болоо hэн. «Социализм» колхозой правленийн түрүүлэгшээр hунгагаад ажаллажа байха үедэмни ажахыда оройдоо 180 гаран хүн, ехэнхидээ эхэнэрнүүд, үбгэрhэн хүнүүд, наhаяа гүйсөедүй үхибүүд хүдэлжэ байгаа. Зуураад хүн сэрэгтэ ябаа hэн.

Гэбэшье ехэ мяха, тоhо, ороohо абаха гэжэ колхознигууд аhан шадалаараа ороолодог байгаа. Иэгэ нимэ жэшээ hанагдана. 1943 оной хабарай тарилгада габшагай бригадануд эмхидхэгдэжэ, «Фронтын дүлэтэ хүсэнэй гуримаар хүдэлэе!» гэhэн уряа соносхоо бэлэй. Үнэхөөроошье, ажалай баатаршалга хадаа үдэр бүрнин үзэгдэл, үйлэ хэрэг болоо hэн. Сүүдхэдэ 14—15 час хүдэлжэ, богонихон болзор соо тарилгынгаа даабари дүүргэжэрхёод, түсэбhөө гадуур «оборонын гектарнуудhаа» абтаhан тарыан фронтын хэрэглэмжэдэ эльгээгдэдэг байгаа. Дайнай үедэхи дүрбэн жэлэй туршада «Социализм» колхоз гүрэндөө 20840 пүүд ороohо тарыа тушаhан байха юм.

Тэрэ үедэ ажаллажа ябаhан олоной баатаршалгые онсолон тэмдэглэхэ ёhотойбди. Юуб гэхэдэ, дайнай үедэ имагтал зоной хатуужаhан зоригоор, бар хүсэнэй баатаршалгаар амжалтанууд туйлагдаа гээшэ. Тусхайлбал, мяха болон hү үйлэдбэрилгэ манай колхозодо 1940 ондо орходоо, дайнай hүүл багаар 2—3 дахин дээшлэлээ hэн. Илалта дүтэлүүлжэ эхилhэн байнабди. Тиигэжэ 1944 оной хабар Гүрэнэй Оборонын Комитедэй Түрүүлэгшэдэ манай колхознигууд иимэ телеграмма эльгээбэ: «Түрэл Совет ороноо хархис муухай фашис нохосуудhаа сүлөөлжэ байhан алдарта Улаан Армиин илалтануудаар омогорхон баясанабди. Илалтые дүтэлүүлхэ хүсэлэнтэйгөөр манай колхозой ажалшад хубиингаа мүнгөөр самолёт бүтээлгэжэ, баатар летчигуудта Майн 1-нэй үдэр бэлэглэхэ тухайгаа мэдүүлнэбди!».

Уданшьегүй колхозой партийна организаци, правленидэ харюугай телеграмма ерээ hэн: «Социализм» колхозой ажалшадта Улаан Армиин зүгhөө баяр баясхалан хүргэнэб. И. Сталин».

Колхозой коммунистнууд Ц-Х. Гуржапова, Ц-Х. Цыбенова, М. Старцева, Б-Х. Намсараева, Б. Буянтуев, парторганизациин секретарь Нина Ширниновна Будажапова гэгшэд самолет бүтээлгэдэ 15—20 мянган түхэриг үгөө hэн. Мүн би 50 мянган түхэриг оборонын фондо оруулаа бэлэйб. Энэ патриотическа хэрэгтэ манай нютагай хүн бүхэн хубитаяа оруулhан байна. Дүн хамта 420 мянган түхэриг тинхэдэ суглуулагдаа бэлэй.

Баруун зүгтэ тэнгэри үшөө улаабхилжа, дайн гал түймэрөөр соробхилон, нэрьежэ байгаа. Харин манай эндэ тэрэ, 1944 оной июлиин үдэр сэлмэг тэнгэриие алтан шаргал наран гэрэлтүүлжэ байгаа бэлэй. Гэнтэ самолёдой аблан баранай анхарал татажа, олон хүн зониие суглуулба. Ехэ-Сагаанай хабтагай ехэ талада самолёт бууба гээшэ. Хүл нюсэгэн үхибүүд түрүүтэй тиишэ хүн зоншье гүйлдэбэ. Самолёдой борт дээрэ манай «Социализм» колхозой нэрэ холоhоо уншахаар байгаа hэн. Манай мүнгөөр бүтээгдэhэн самолёдhоо летчик майор буужа ерэбэ. Митинг болоо hэн. Летчик К. И. Стрижак Улаан Армиин зүгhөө манай колхознигуудта халуун мэндэ, баяр баясхалан хүргөөд, хайра гамгүйгөөр хархис дайсадые бута сохихобди гэhэн тангариг үгэбэ. «Фашис Германиие илажа ерэгты! Харин бидэнэр бүхы хүсэ шадалаараа туhалжа байхабди», — гэжэ тиихэдэ бидэнэр мэдүүлээ hэмди.

Иигэжэ агуу Илалтые тылдэ шэрээлсэhэн байнабди. «Фронтын бууе тылдэ hомолхо» гэhэн уялгаяа манай нютагаархин бэелүүлжэ шадаа гэжэ hанагшаб.

Мүнөө совет арад Илалтын үдэрые тэмдэглэжэ байна. Хэншье, юуншье мартагдаагүй! Үнэхөөрөошье, hаяшаг «Буряад үнэн» газетэдэ (апрелиин 13-да) фото-зураг толилогдобо. Манай колхозой ажалшадай мүнгөөр бүтээгдэhэн самолёдой дэргэдэ летчик К. Стрижак бидэ хоёр гар гараа барисалдажа, фронт тыл хоёрой хани нүхэсэлые ёhолжо байнабди.

Илалтын hүүлээр манай нютаг танигдашагүйгөөр хубилаа. Мүнөө Сэлэнгын совхозой бүридэлдэ ородог Ехэ-Сагаанай отделениин ажалшадай туйлалтануудо олондо мэдээжэ. Эндэхи hаалишад, хонишод республика дотороо суутай. Айл бүхэн үнэр баян ажаhуудаг. Энэ хадаа манай Илалтын үрэ дүн болоно ха юм даа.

Б. САНЖАНОВ.

Агуу Илалтын hайндэртэ. П. БУРМАКИНАЙ фото.

УНШАГШАДТАЯА УУЛЗАБА

Эгэтынхидэй үүсхэлээр уран зохёолшо, РСФСР-эй габьяата багша, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай ветеран, Социалис Ажалай Герой Цокто Номтоевич Номтоев хани нүхэрынь Даши-Ханда Аюшеевна Цыбенова, схэ басаган Соёлматаяа «Улаан-Туяа» совхоздо, Эгэтын найман жэлэй hургуулида айлшалбад.

Hургуулиин директор Жамьянов О. Ж. уулзалга дээрэ оролтын үгэ хэлэжэ, хэлэ, литературын багша Цыбикова Б. С., Цокто Номтоевой дала наhанай ой, зохёохы хүдэлмэри тухай хөөрэбэ. Багша Н. Д. Дашиева үхибүүдэй hуралсал тухай богонихоноор хэлээ. А. О. Орбодоева үгэ хэлhэдэ, анхан Эгэтын эхин hургуулида багша Даши-Ханда Аюшеевнада hом заалгаhан тухайгаа hонирхолтойгоор хөөрэбэ. Hурагшад Ц. Н. Номтоевой хэдэн шүлэгүүдые гоё hайханаар уншабад.

Hурагшадай урда дала наhата өөрынгөө зохёохы хүдэлмэри тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэбэ. Үхибүүдые hайнаар hурахые, Эхэ ороной-гоо ёhотой патриодууд болохые уряалба.

Хани нүхэрынь Даши-Ханда Аюшеевна анхан залуу наhандаа энэ hургуулида багшалhан тухайдаа хөөрөө.

Тиихэдэ ажалай hүүлээр соёлой байшанда хүн зон олороо сугларжа, Ц. Н. Номтоевтой мүн лэ уулзабад. «Улаан-Туяа» совхозой директор Ц-Д. Ц. Доржиев, багшанар, соёлой ажэбхитэд үгэ хэлэбэд.

Уншагшадайнгаа урда дала наhата герой өөрынгөө ажал хэрэгүүд тухай hонирхолтойгоор хөөрэбэ. Соёлой байшангайхи концерт харуулба. Уран зохёолшо, багша, сэрэгшын ажал тухай гоё hайхан стенд, номуудай выставкэ соёлой байшан ба hургуулида табигдаhан байна.

Д. ШИРАБОН.

«ДАЙШАЛХЫ ЕХЭ АМЖАЛТА ХҮСЭНЭБДИ»

Буряадай АССР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша, РСФСР-эй соёлой габьяата худэлмэрилэгшэ Цырен Аюржанаевич Балбаров Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадаhан буряад хүбүүдэймнай нэгэн юм. Эрэлхэг буряад сэрэгшэ Ленинградые хамгаалалсаhан габьяатай. Фронт дээрэ дайшалхы габьяа харуулhанайнгаа түлөө Ц. А. Балбаров «Шэн зоригой түлөө», «Ленинградые хамгаалhанай түлөө» болон дайшалхы олон медальнуудаар шагнагдаhан байна.

Дайнда ябахадаа, Ц. А. Балбаров Буряад ороной-гоо мэдээжэ хүнүүдээр бэшэг абалсадаг байhан юм. Мэдээжэ драматург, Буряадай АССР-эй арадай уран зохёолшо Намжил Гармаевич БАЛДАНОhОО абаhан бэшэгыень уншагшадай анхаралда толилбобди.

Ленинградай фронтын 374-дэхи стрелково дивизиин 236-дахи дивизионой 2-дохи батарейн комиссар Балбаров Цырен Аюржанаевичта.

Бэшэгыешни абажа, тон ехээр баярлаабди. Правительственна үндэр шагналаар шамайе амаршалнабди. Бэрхэш, нүхэрнай! Фашис нохосуудые hамна сохи, дайсаниие бү гамнаарай! Шунахайрhан немецүүдые алахадаа, ши нангин хэрэг хэжэ ябаная! Түрэл газараа аршалан хамгаалгада таанарые — өөhэдынгөө эрхим хүбүүдые арадная эльгээгээ, тиимэhээ арадайнгаа үндэр этигэлые харюулжа ябагты. Эсэгынгээ газар үhанhаа холо, Эсэгэ ороной дайнай фронтдо ябахадаа, түрэл нютагаа, түрэл Улаан-Удэ хотоёо, түрэл Саяан үндэр уулаяа, түрэл Байгалаа хамгаалнаб гэжэ, хани нүхэр, hанажа яба. Эрхэ сүлөөгөө, нэрэ хүндэеэ хамгаалуулхаа таанарые эльгээhэн арад зон Эхэ ороной-гоо алдар солын түлөө харуулдаг габьяаетнай хуррсаар ажаглан харана бшуу. Тиигээд арад зон бүхы хүсэ шадалаа фронтдо зорюулна. Муу мэхэтэ дайсаниие илахыетнай манай арад хүлеэнэ, совет газарай гайхамшагта баатарнууд, энээниие hанажа ябагты, бү мартагты.

Мүнөө манай бүлэ тухай: булта бэе мэндэ, hайнуудбди, хүдэлжэ байнабди. Буряад-Монголой республикын 20 жэлэй ойн hайндэр hаяар болохо, ойн баярта ехэ бэлэдхэл ябуулагдажа байна. hаяхан би томо хүдэлмэри дүүргээб. «Бабжа-Берас баатар» гэжэ арадай-героическа эпопей бэшээб. Республиканска конкурс намда 15000 түхэригэй нэгэдэхи шан олгоо. Мүнөө Монголой Арадай Республика мордохом, Халхын-Гол хүрэтэр ябаад, hайндэрhөө урид бусахаб.

Үхибүүд ехэнүүд боложо байна. Юра 2-дохи класс дүүргээ, Чингис газаагуур наадана. Соня — минии туhалагша элүүр энхэ, хүгшөө hайн байна.

Бэшээрэй, нүхэр. Түргэн туйлагдаха Илалтада дайшалхы ехэ амжалта хүсэнэбди.

Амаршалагша Н. БАЛДАНО.
1943 оной май.

«ДАЙН ДАЖАР ХЭТЭ МҮНХЭДӨӨ ЗАМХАГ»

Манай республика дотор Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадаhан олон мянган совет сэрэгшэдэй ами наhа абарhан врачнууд болон медсестрануд олон юм.

Тэдэнэртэй уулзалга уржадэр Улаан-Удэдэ баяр ёhололой оршон байдалда болобо. Энэ уулзалга Илалтын 35 жэлэй ойдо зорюулагдаа. Сугларагшадай урда Буряадай АССР-эй Элүүрые хамгаалгын министр Л. Д. Мадыева үгэ хэлэжэ, хүндэтэ ветерануудаа хани халуунаар амаршалан, ута наhа, удаан жаргал юрөөhэн байна.

— 7 миллион врач, медсестрануд орден ба медальнуудта хүртэhэн, — гээд нүхэр Мадыева тэмдэглэбэ. — Дайнда хабаадаhан бүхы врачнуудай 43 процентнь эхэнэрнүүд байбал, харин медсестрануд 100 процент эхэнэрнүүд байhан. Тэдээн соо манай буряад ороной врачнууд болон медсестрануд олон ябаа...

Дайнай ветеран, медициныг албанай майор Е. С. Константиновада үгэ үгтэжэ, Сталинград шадархи үзэгдөөгүй ехэ байлдаанда хабаадаhан тухайгаа зүрхөө хүдэлгэн хөөрэбэ.

— Газар тэнгэри хоёр нийлэхэ гэhэн үгын удхые одоол тэндэл мэдээ hэм. Дайн дажар гээшэ хэтэ мүнхэдөө замхаг!. — гэжэ тэрэ мэдүүлээ.

Мүн Сталинград шадархи тулалдаанда пулеметчик ябаhан, мүнөө РСФСР-эй габьяата врач, хирург А. И. Жалсараев өөрынгөө дайшалхы зам тухай тобшохоноор хөөрэжэ, сугларагшадые hонирхуулаа.

Дайшалхы хоёр орденой кавалер, медициныг албанай майор Е. В. Молдаванова Курска дүхэригэй танкова шэнга тулалдаанда шархатаhан нилээд олон сэрэгшэдые абарhан юм. Түгшүүрилтэ тэрэ саг тухайгаа Е. В. Молдаванова уяран хөөрөө.

Удаань уулзалгада хабаадагшад В. И. Ленинэй хүшөөгэй дэргэдэ баглаа сэсэгүүдые табиhан байна.

Б. ЮНДУНОВ.

ХҮБҮҮМНАЙ СЭРЭГЭЙ АЛБАНДА

ШАДАБАРЯАРАА ШАЛГАРДАГ ЛЭ

Владимир Бурлаковой Эхэ орондоо тангариг үгэhэн сагhаа хойшо эгсэ жэл үнгэрбэ. Энээхэн хугасаа соо Сэлэнгэ нютагhаа армида мордоhон хүбүүн албан хэрэгтээ онсо шалгаржа үрдеэ юм. Сэрэгэй hуралсалда эрхим амжалта туйлаhыень гэршэлhэн хэдэн тэмдэгүүд Бурлаковой сээжые шэмэглэдэг. Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг танкова экипаж урдаа табигдаhан зорилго, уялгануудаа нэрэтэй түрэтэйгөөр бэелүүлдэг, сэрэгэй уставай бүхы эрилтэнүүдые шанар hайнтайгаар дүүргэдэг юм. Тактическа хэшээлнүүдэй үедэ сагаалса мэргэлжэ буудахадаа, эдэнэр заатагүй эрхим дүнгүүдые туйладаг. Түрүүшын hомонуудай сагаалсануудые сэхэ тудан оноходонь, залуусэрэгшэд шадабаряараа яhалал омогорходог лэ гээшэ.

— Иимэ амжалта үдэр бүриин оролдосото hуралсалай үрэ дүн мүн. Экипажай гэшүүн бүхэн бултанайнгаа зорилгые эли тодоор мэдэжэ ябадаг заншалтай. Танкын байгуулбари мэдэхэ, эбдэрhэн газарыень элирүүлхэhээ гадна, дайшалхы машинын байлдаанай үедэ дүүргэдэг үүргые бодото дээрэнь ойлгожо абанабди. Тиихэдээ элдэб схемэ, зурагуудай «хэлэ» hайса шудалха эзэргэтэйбди, — гэжэ Владимир хөөрэнэ.

Армиин албанда hая татагдаhан хүбүүд экипажай бүридэлдэ абтаа hэн. Залуу командир бүхы мэдэсэез, шадабарияа залуушуулда дамжуулхые оролдоо. Орёо оньhон байгуулгатай дайшалхы машинда шудалха гээшэ тиимэшье амар хэрэг бэшэ ха юм. Залуу сэрэгшэдые hургаха гээшэ тон харюусалгатай хэрэг гэжэ hурган хүмүүжүүлэгшын мэдэрдэгынь hайшаалтай.

Гвардиин ахалагша сержант дээшэлүүлэгдэhэн социалис уялгануудые абаа hэн. Эдэ бүхы уялгануудаа тэрэ В. И. Ленинэй түрэhөөр 110 жэлэй ой болотор сүм дүүргэхэ зорилготой hэн. Нэгэ пункт соонь иигэжэ хэлэгдэнэ: «Хоорондоо харилсаатай хэдэн мэргэжэл шудалха уялга абанаб».

—Нилээд лэ хүндэхэн ааб даа. Гэбэшье дүүргэмээр бэшэ зорилго үгы ха юм, —гэжэ Бурлаков hанамжална.

Хэдэн мэргэжэл сүм шудалhанай аша туhа тухай дурдаhанай эндэ үлүү гэжэ hанагдана. Гэбэшье бодоод үзэеэ даа. Экипажай нэгэ гэшүүнэй үбдөө hаань, тэрэнэй уялгые нүгөөдэнь дүүргэхэ аргатай байна ха юм.

...Танкнууд урагшаал, урагшаал шуумайна. Гол бэрхэшэлтэ шатануудынь дабагдаа хэбэртэй. Тезд дахинаа шэнэ даабари үгтэбэ: «Экипажай нэгэ гэшүүн «шархатаа». Энэ ушарта байлдаагаа үргэлжэлүүлэгты!». Сэрэгшэд ехээр сошордоогүй, харин «шархатаhан» нүхэрэйнгөө hуурие нүгөөдэ нүхэрынь эзэлжэ, даабари жэншэдгүй дүүргэгдэhэн юм. Тиимэhээл сэрэгшэн Бурлаков мэдэсэеэ үргэдхэхэ, хэдэн мэргэжэл шудалхые оролдодог байгаа бшуу.

Эрхим сэрэгшэ тогтоогдоhон болзорhоо урид хэдэн хоногой амаралтаар түрэл нютагаа ерээд ошоо hэн.

В. ЧЕРНЫХ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: гвардиин ахалагша сержант В. Бурлаков.

Авторай фото.

СЭНХИР ЭКРА

ИЛАЛТЫН ҮДЭР

Москва. 7.55—Дамжуулгын программа. 8.00—«Ямя». 9.05—«Дариин ... роор анхилhан хуу... нууд». Совет поэдүүлэй ... лэгүүдые Москва-хотын ... рагшад уншаха. 9.35—«... ло, ойрын дуунууд». 10... —«Несокрушимая и ле... дарная». «Ракетнэ ... гүүд тухай» — телевиз... но баримтата фильм (5-... хи фильм). 11.05 — ... бүүдтэ. «В то, далекое ... то» — уран hайханай фи... телевиденеэр түрүүшы... харуулагдаха. 12.20—Р... люционно дуунуудай ... гаар. 12.30—«Мүнөөдэр ... Илалтын hайндэр». Со... скэ Союзай хоёр дахин ... рой, Советскэ Союзай ... шал И. Х. Баграмян ... лэхэ. 12.45 — «Илагш... Фронтдо нүхэсэгшэдэй ... 14.00 — «Мүнөөдэр — ... дэлхэйдэ». 14.45—«Дэ... дээрэ ажабайдалай ... мандахын түлөө» — уран ... лэгэй долгин. 14.40—«... тын түлөө эдэнэршье тэм... —телевизионно барим... фильм. 15.10—«Дайе... багшадай мүнхэ дурасх... —Совет Армиин уран ... раашад. 15.30—«Барим... та экран». 16.25—Кон... 16.35—«Правда» газ... политическэ шэнжэл... Ю. А. Жуков уласхо... дын асуудалаар хөөрэ... хэхэ. 17.20—«Фронтовы... —телевизионно барим... фильм. 18.20—«Фашис... эсэргүү тэмсэлдэ ами ... яа үгэгшэдэй мүнхэ ду... хаалда». «Минута соо... гай байлга», 18.40—П... Чайковскийн хүгжэм. ... —Киноэнопей. «Освобо... ние» — «Последний штур... 20.30—«Время». 21.05 ... Табан жэлэй үнгэрhэн ... но дахинаа уулзалга.

СУББОТО, 10

Москва. 7.55 — Дамж... гын программа. 8.00—«... мя». 8.50—Үглөөнэй ... настика. 9.10 — «Бу... ник». 9.40—«Таанад, ... хидтэ». 10.10—Үхибү... «Капитан Сорви-голова» ... телевизионно уран h... най фильмын 1-дэхи ... 11.10—«Спортлотогой» ... раж. 11.30—«Капитан ... ви-голова» фильмын ... хи сери. 12.35—Нолд... хэсоюзна выставкэнэй ... портаж. 13.05—«Илаг... автографууд». 13.50—... най адрес—Советскэ С... Волгограднаа дамжуу...

Улаан-Удэ. 14.20 — ... атрта болоhон ... нууд» (буряадаар). 15... «Пионерия» — кинож...

Москва. 15.15—Дра... театрнуудай, киногой ... стнууд. 15.55—Чехо... кине фашис булимтар... наа сүлөөлhөөр 35 ... ойдо. ЧССР-эй телевиз... программа.

Улаан-Удэ. 17.55 ... «Илалтын 35 жэлэй ... «Бидэнэр илалта тээш... шанабди».

Москва. 18.45—По... ческэ шэнжэлэгшэ ... Вознесенский үгэ х... 19.15—«Илалтын үдэ... концерт. 20.30—«Вр... 21.05—Хоккейгээр С... эй чемпионат. «Крылья...ветов» — «Спартак». 23... Шэнэ hонин.

САГАН УДАРИ...

Мүнөөдэр республик... торнай үүлэтэйшэ ... зарим газарта бага... бороо, хойто район... Байгалай хойто эрьэ... тон саhан орохо. Б... хойноhоо секундын ... метр хүсэтэйгөөр hа... 13—18 градус дулаа... ха, зарим нютагуудта ... дус дулаан байха.

(Газетымнай ... номер майн 11-дэ га...

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. «Хүн түрэлтэнэй түүхын гайхамшагта туйлалта» — **«Правдын» Пресс-бюрогой материал. СССР-эй оборонын министрэй 125-дахи приказ. ТАСС-ай hүүлэй шэнэ hонин.**

Хоёрдохи, гурбадахи хуудаhануд — тематическа. «Арадаймнай баатаршалга хэтэ мүнхэ» — гэhэн ниитэ гаршаг доро бүхы материалнуд толилогдоно: «Нэрэ солынь мүнхэ дурасхаал» — Ф. Будажабэгэй статья. «Илалтые түүрээгшэд» — дурасхаалай хуудаhануд. «Эрэлхэг зоригтой комбриг» — Д. Цыреновэй статья. «Хүбүүдынь эсэгэнэрэйнгээ хэрэг үргэлжэлүүлнэ» — Н. Яковлевай статья. «Сергей Орешковэй нэрэмжэтэ паркда» — Ч. Р. Намжиловай шүлэг. «Тэрэ уе сагые дурсахада...» — фронтhоо ерэhэн бэшэгүүд. «Маршалай захяа» — А. Рыжковой статья.

Дүрбэдэхи хуудаhанда. «Энэ дайн зүрхэн соогуурни гараhан юм» — О. Цыбиковэй, Э. Буеравчиныг статья. «Үбгэ эсэгэнэрэйнгээ захяа дүүргэхэб» — Ю. Черкасовай корреспонденци. Футбол. «Май hарын сагай уларил» — Н. Афонинагай статья. Хилын саана.

Хилын саанаhаа

ТАСС АПН

ТҮҮХЭТЭ ИЛАЛТА

УЛААН-БААТАР. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда совет арадай түйлаhан түүхэтэ илалта марксизм-ленинизмын сүртал hургаалнуудай илагдашагүй, КПСС болон олонациональна совет арадай эбдэршэгүй бата нэгэдэлтэй, нята жагсаалтай байлгын толотомо гэршэ жэшээ болоhон байгаа гээд МПРП-гэй ЦК-гай орган — «Үнэн» газетэ тэмдэглэнэ. Энэ агуухэ тэмсэлдэ Советскэ Союз олон миллион хүн зоноо алдажа, Октябриин түйлалтануудые аршалан хамгаалхаhаа гадна, фашис дарлалта мүлжэлэгhөө хүн түрэлтэнние абараад, асари ехэ илалтаараа хүсэнүүдэй тэнсүүрине эб найрамдалай, демократиин ба социализмын аша туhада табижа, эрхэ сүлөөгэй, национальна бэеэ дааhан байдалай түлөө арадуудай тэмсэлдэ таарамжатай байдал байгуулhан байгаа.

Дэлхэйн эб найрамдалда дуратай ба түрүү үзэлтэй олонниитэтэй хамта монгол арад шэнэ дай үүдхэхые шунахайран эрмэлзэдэг американ империалистнуудай, Хитадай эзэрхэн зонхилгшодой ба тэдэнэй тала барилшадай бүхы hэдэлгэнүүдые эрид шууд буруушаан шүүмжэлнэ гээд «Үнэн» газетэ бэшэнэ. Эб найрамдал бэхижүүлхэ, шахардуу байдал hуларуулха, буу зэбсэг бүтээн гаргалгые хизаарлаха хэрэгтэ Советскэ Союз сэргэнэгүй ехэ хубитаяа оруулна.

САН-ФРАНЦИСКО. 35 жэлэй урда тээ фашизмын харата муухай хүсэнүүдые hамна бута сохижо туйлагдаhан илалта айхабтар ехэ, удха шанартай байна. Ушарынь юуб гэхэдэ, дарлалта мүлжэлгэhөө тэрэ бүхы дэлхэйе аршалан хамгаалhан байгаа бшуу гэжэ эндэ гарадаг «Ниплэ уорлд» газетын ахамад редактор К. Блойс мэдүүлбэ. Туйлай олон хүн зоноо алдаhан совет арад фашизмтай тэмсэлдэ шиидхэхы үүргэ дүүргэhэн байгаа. Эгээл нимэhээ совет хүн бүхэн эб найрамдал хангахые шармайн оролдоно ха юм.

Дайнай аюул хэтэдээ зайсуулагдаба гээд 35 жэлэй урда тээ арадууд этигэн нандаhаншье байхадаа болохо гэжэ американ журналист хэлэбэ. Тезд мүнөө империализмын эгээл хархис хүсэнүүдэй дайнай аюул тохёолдуулжа байhаниинь лэ халагламаар. Эдэнэр СССР-эй эб найрамдалта политикые хардана гүрдэнэ, хёмороо зүришэлдөө үүдхэнэ, бусад арадуудые дарлан мүджэхые оролдоно.

СТОКГОЛЬМ. Фашизмые илаhаар 35 жэлэй ойдо зорюулагдажа, Швециин ниислэл хотын олониитын суглаан эндэ болобо. Эб найрамдал хамгаалха национальна комитедэй түрүүлэгшэ уран зохёолшо С. Арвидсон тэрээн дээрэ үгэ хэлэхэдээ, гитлеровскэ булимтарагшадые hамна бута сохилгодо, нацис дарлалта мүлжэлгэhөө Европын арадуудые сүлөөлхэ хэрэгтэ Советскэ Союз шиидхэхы үүргэ дүүргээ, ехэ хубитаяа оруулаа гэжэ тэмдэглээ.

ДЕЛИ. Фашис Германиие совет арадай hамна бута сохижо, туйлаhан илалтын 35 жэлэй ойдо зорюулагдаhан олоной хабаадалгатай митинг Индийн ниислэл хотодо болобо.

Индиин ниитын элитэ мэдээжэ ажал ябуулагша, профессор Х. Мукерджи митинг дээрэ үгэ хэлэхэдээ, фашис Германиин, империалис Японой дарагдаhанай hүүлээр Индидэ национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөн нилээд үргэдэhэн байгаа гэжэ тэмдэглээ.

«ЭНЭМНАЙ АЙХАБТАР ЕХЭ НЭРЭ ХҮНДЭ МҮН»

ПАРИЖ. Ленинэй нэрэ зүүдэг Эб найрамдалай улаахорондын шан намда барюулhан ушарынь айхабтар ехэ нэрэ хүндэ болоно. Иимэ шиидхэбэри эб найрамдалай түлөө бүхы франц хүдэлөөнэй аша габьяае мэдэрhэн ябадал болоно гэжэ сэгнэнэб. Гуша гаран жэлэй турша соо энэ хүдэлөөндэ хабааданаб гэжэ Франциин элитэ мэдээжэ уран зохёолшо, ниитын ажал ябуулагша Эрве Базен ТАСС-ай корреспондентдэ мэдүүлбэ. Ерээдүйдэ миниии геройнуудые, бүхы хүн түрэлтэниие ямар юумэнэй хүлеэжэ байhан ушар зохёолшо байhан минии зүрхэ сэдьхэлдэ хүдэлгэнгүй байжа шадахагүй бшуу. Тиимэhээ мүнөөнэй уласхоорондын байдал зүрхэ сэдьхэлыемни хүдэлгэнэ, hанааемни зобооно. Тодорхой бүлэгөөрхидэй гэмээр «хүйтэн дайнай» үе тэхэрюулэгдэжэ байна. Энэнь бүгэдэ ниитын эб найрамдалда аюул тохёолдуулна. Эб найрамдал хангагүй, хүнүүдтэ амгалан тайбан байдал байгуулжа болохогүй.

Буу зэбсэг бүтээн гаргалгые болоулха гээшэ мүнөө үеын эгээл хойшолуулашагүй шухала зорилгонуудай нэгэниинь болоно гэжэ уран зохёолшо мэдүүлбэ. Хүн зониие олоорнь алаха хюдаха зорилготой айхабтар ехэ буу зэбсэг дэлхэй дээрэ бүтээгдээд байна. Саашадаа эдэниие нөөсэлхэ гээшэ бүришье аюултай. Шахардуу байдал hуларуулга, буу зэбсэг хурялга — эдэ бүгэдэ хүн түрэлтэнэй амгалан тайбан ерээдүйе хангаха үрэ ганса үнэн зүб харгы зам болоно.

АРАДАЙ ГАШУУДАЛ

БЕЛГРАД. СФРЮ-гэй президент, СКЮ-гэй Түрүүлэгшэ И. Броз Титын наhа баралга Югославиин эрхэтэдэй зүрхэ сэдьхэлдэ гүнзэгы шаналал гашуудал түрүүлбэ. Югославиин түрэнэй ба партийна элитэ ехэ хүтэлбэрилэгшэтэй, уласхоорондын коммунис ба хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй элитэ ажал ябуулагшатай ороной хүн зон хахасана.

СФРЮ-гэй дээдын зургануудай ба эмхинүүдэй шаналал гашуудалай заседани Белградта Профсоюзуудаи байшан соо болобо.

Элдэб түрэнүүдэй ба правительствануудай толгойлогшонор И. Броз Титые хүдөөлүүлгэдэ ерэхэ байна. БКП-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, НРБ-гэй Түрэнэй Советэй Түрүүлэгшэ Т. Живков СЕПГ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, ГДР-эй Түрэнэй Советэй Түрүүлэгшэ Э. Хонеккер, КПЧ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, ЧССР-эй президент Г. Гусак, ПОРП-ын ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Э. Герек, ВСРП-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Я. Кадар, РКП-гэй Генеральна секретарь, СРР-эй президент Н. Чаушеску, Финляндиин президент У. Кекконен, Италиин президент А. Пертини, Австриин президент Р. Кирхшлегер, Индиин премьер-министр Индира Ганди, ФРГ-гэй федеральна канцлер Г. Шмидт, Франциин премьер-министр Р. Барр, Великобританиин премьер-министр М. Тэтчер, США-гай вице-президент У. Мондейл гэгшэд эдэнэй дунда ерээ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. ЛЕНИНА, 35, редактор—2-54-54, приемная —2-54-93, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства —2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21 информации—2-34-05, перевод—2-54-93, писем и селькоров —2-67-81, корректорская—2-35-95, машинное бюро —2-57-63, фотолаборатория—2-33-61, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли.
Н-03459 Заказ № 108. Индекс 58...

Редактор Р. Б. ГАРМ...